

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Kateřina Sládková

Indonesistika na FF UK: dějiny oboru

Diplomová práce

Praha 2024

Vedoucí práce: Mgr. Hana Bortlová Vondráková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. června 2024

Kateřina Sládková

Poděkování

Mé velké díky patří Mgr. Haně Bortlové, Ph.D. za její vstřícný a podporující přístup, za odborné vedení a za čas, který mi věnovala mé práci. Za podporu také mockrát děkuji svým rodičům, sourozencům, Milanovi a dalším blízkým. V neposlední řadě děkuji narátorům a dalším indonesistům.

Abstrakt

Diplomová práce zachycuje vznik a vývoj oboru indonesistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy zejména mezi roky 1953–1974. Cílem práce je přiblížit dějiny oboru a osudy aktérů tohoto pracoviště (pedagogů, absolventů, spolupracovníků) v širším dobovém kontextu. Vzhledem k absenci sekundární literatury na dané téma diplomová práce čerpá z archivního a orálně-historického výzkumu. Obor se na FF UK etabloval na počátku padesátých let a mezi výše zmíněnými roky ho dokončily tři ročníky absolventů. Ačkoliv je historie oboru klíčově spjata s FF UK, zásadní bylo také působení některých indonesistů v Orientálním ústavu ČSAV. Stejně tak zmíněné časové vymezení není možné chápat zcela striktně, obor indonesistika má kořeny v době meziválečné a válečné, kdy Prahou putovali první mluvčí malajštiny, či chceme-li indonéštiny, jazyka, který byl přijat za jazyk indonéské národní jednoty. Rok 1974, kdy byla možnost studia přerušena, nemusel znamenat zásadní oborový mezník. Další výzkum pravděpodobně ukáže, že je třeba se v této souvislosti zabývat dějinami oboru až do devadesátých let. Diplomová práce je rámována kapitolami obecnějšího charakteru (např. proměny a dynamika vnitřní a zejména zahraniční politiky Československa, některé důležité mezníky indonéských dějin, historie československo-indonéských vztahů, a to vše na pozadí studené války).

Klíčová slova Československo, Indonésie, indonesistika, Oplť, Dubovská, orální historie

Abstract

The thesis attempts to capture the establishment and development of the field of Indonesian Studies at the Faculty of Arts of Charles University between 1953–1974. The aim is to present the history of the field and the fate of the actors of this department within the broader historical context and time. Due to the absence of secondary literature, the thesis has relied on archival and oral history research. The field was established at the Faculty of Arts in the early 1950s and three groups of graduates completed the course between the years mentioned above. However, the history of the field is fundamentally linked to the Faculty of Arts of Charles University, another crucial institution, where some indonesianists at the Oriental Institute of the Czechoslovak Academy of Sciences. Similarly, the above-mentioned time frame is approximate; the thesis focuses on some overlaps to the interwar and wartime periods, when the first speakers of Malay, the language that was adopted as the language of Indonesian national unity, wandered through Prague. The year 1974, when the possibility of studying Indonesian Studies was discontinued, may not have marked a major disciplinary turning point; further research will probably show that the history of the field up to the 1990s needs to be considered in this context. The thesis is framed by chapters of a more general nature (e.g., the changes and dynamics of Czechoslovakia's domestic and mainly foreign policy, some critical milestones in Indonesian history, and the history of Czechoslovak–Indonesian relations, all against the backdrop of the Cold War).

Key words Czechoslovakia, Indonesia, Indonesian studies, Oplt, Dubovská, Oral History

Obsah

Úvod	1
Vymezení tématu a badatelské otázky.....	2
Základní pojmový aparát.....	2
Stav bádání a existující relevantní literatura	3
Pramenná heuristika	8
Práce s prameny: vlastnosti a limity.....	9
Dobové publikace	10
Exkurz do československo-indonéských vztahů v 50. letech a první polovině 60. let 20. století.....	12
Období plné očekávání: 1950–1965.....	13
Počátky československé indonesistiky	17
Formování povědomí o Nizozemské východní Indii: odrazový můstek pro indonesistická studia ...	17
Předpoklady pro vznik oboru indonesistika po roce 1948.....	20
Indonesistika v univerzitním prostředí: Od jejího založení po přistoupení Zorici Dubovské	21
Indonesistika v období „normalizace“.....	22
Shrnutí indonesistických mezníků.....	23
Biogramy zakládajících osobností	24
Miroslav Oplt.....	24
Zorica Dubovská	25
Eva Vaníčková.....	27
Gabriel Altmann	29
Indonesisté: 1964–1969	29
Rudolf Mrázek	29
Jaroslav Olša	30
Zdeněk Zbořil.....	31
Indonesisté: 1968–1973	31
Václav Hubinger.....	31
Jiří Polišenský.....	32
Teoreticko-metodologická část.....	33
Mění se přístupy k orální historii aneb paradigmatické změny.....	33
Tvořit v post-pozitivistickém paradigmatu, ale nezapomínat na pozitivismus	34
Orální historie v prostředí tzv. intelektuálních elit.....	35
Orálně-historické rozhovory s indonesisty.....	37
Narátoři a jejich kontaktování.....	37
Příprava na rozhovor	38
Nahrávání rozhovorů.....	38

Aktuální dění vstupující do rozhovoru.....	39
Reflexe	40
Insiderství	40
(A)symetričnost rozhovoru.....	41
Pocity zahlcení	41
Interpretace.....	43
Rodinné zázemí	43
Cesty k oboru indonesistika	45
Studium jazyka jako útěk z válečné reality.....	46
Skrze knihy k Indonésii	47
Ovlivnění Kučerovci	48
Indonesistika jako druhá možnost a také jako „záchrana“	48
Studium	50
Tzv. normalizace	50
„Ostrůvek“ svobodnějšího půjčování knih	50
Vyučující, kteří ovlivnili indonesisty.....	51
Kariéra	52
Jak se do působení indonesistů promítal politicko-společenský kontext?	52
„Osmdesátej devátej rok, to se mi vesele začalo dařit“	53
„Společnost je úplně jiná, jednoduchá a spjatá s přírodou“	54
Závěr	55
Zdroje	58
Archiv.....	58
Rozhovory.....	58
Výběr z knih, článků a překladů v této práci zmiňovaných indonesistů.....	58
Další literatura	60
Internetové zdroje.....	65

Úvod

Vnímám se jako indonesistka, jejímž hlavním badatelským zájmem se během bakalářského studia oboru indonesistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy staly československo-indonéské vztahy ve 20. století. Když jsem si na jaře 2022 v rámci diplomového semináře již jako studentka oboru orální historie – soudobé dějiny volila téma diplomové práce, bylo to činěno se snahou o průsečík – hledala jsem takové téma, které by propojilo Indonésii, indonesisty či československo-indonéské vztahy s metodou orální historie.

Po konzultaci s historičkou Hanou Bortlovou jsem se rozhodla, že se v diplomové práci budu věnovat dějinám pražské indonesistiky a pokusím se zpracovat „příběh oboru“. Dějiny oboru ve významné míře spoluutvářejí jednotlivci, proto se primárně zaměřuji na aktérskou perspektivu, ale rovněž se snažím uvažovat v politicko-společenském kontextu a také v rovině institucionální.

Motivovala mě skutečnost, jak ještě naznačím v podkapitole o dosavadním stavu bádání, že toto téma bylo jinými badateli zatím jen načrtnuto, nikoliv dopodrobna zpracováno. Tento fakt umocňovala přítomnost významného výročí. V říjnu 2023 totiž indonesistika oslavila sedmdesát let od etablování na FF UK. Chápala jsem to jako vhodný okamžik, kdy se ptát po zakladatelích oboru, jejich vědecké práci i životních osudech.

Práce je rozdělena do několika kapitol. V úvodní části vymezuji téma a nastiňuji badatelské otázky, dále se věnuji základnímu pojmovému aparátu. Zajímá mě také stav bádání a existující relevantní literatura. V dalším oddílu představuji archivní výzkum a zamýšlím se nad možnostmi využití archivních materiálů. Ukazuji rovněž, jakým způsobem pracuji s jinými primárními zdroji – s dobovými cestopisnými publikacemi.

Před tím, než se v kapitole *Počátky československé indonesistiky* pokusím nastínit cestu k etablování oboru a jeho následné fungování na FF UK, je potřebné naznačit, jaké bylo pozadí československo-indonéských vztahů v 50. letech a první polovině 60. let minulého století. Následuje kapitola, ve které přináším pokus o sestavení biogramů některých zakládajících osobností indonesistiky.

Kapitola s názvem *Teoreticko-metodologická část* se soustředí na ukotvení samotného orálně-historického výzkumu, zmiňuji dvojí přístup ve využití orálně-historických rozhovorů a věnuji se mimo jiné vstupu do terénu a realizaci rozhovorů. Také se snažím o reflexi.

V následující části se zabývám interpretačně silnými narativy, pokouším se analyzovat a interpretovat mimo jiné rodinné zázemí indonesistů, jejich cestu k oboru, studium a možnosti kariérního působení.

Vymezení tématu a badatelské otázky

Zkoumané časové období ohraničuji rokem 1953, kdy byl otevřen vůbec první ročník indonesistiky a rokem 1974, ve kterém studium ukončili poslední indonesisté před rokem 1989.¹ Tyto „oborové mezníky“ ovšem nebudou dodržovány striktně, bude žádoucí, aby byly nastíněny ještě starší historické souvislosti, které souvisely s dalším vývojem oboru. Práce se primárně zaměřuje na situaci na FF UK, věnuje se třem ročníkům studentů a jejich vyučujícím a indonéským lektorům, neopomíjí ani práci vyučujících a absolventů na dalších dvou pracovištích, kde se indonesistika rozvíjela, na půdě Orientálního ústavu ČSAV a také ve Státní jazykové škole.

Snažím se objevit a popsat, kdo byly zakládající osobnosti československé indonesistiky, a nabídnout odpověď na otázku, proč se věnovaly v československém prostředí tak atypickému oboru. Na obecnější rovině se ptám, zda mohl rozvoj této ve středoevropském prostředí exotické vědní disciplíny souviset se snahou o vývoz komunistické ideologie do nově emancipované Indonésie. Jinak řečeno, snažím se ohledat historické pozadí etablování oboru a také to, z jakých důvodů nebylo možné obor na FF UK studovat v období tzv. normalizace.

Základní pojmový aparát

Vnímám jako nutné vymezit pojmy, se kterými dále pracuji, zejména, co se týče názvu země, kterou se indonesisté zabývají. Pokud v dalších kapitolách nastiňuji cesty prvních dobrodruhů v 19. a na počátku 20. století, používám název Nizozemská východní Indie (nizozemsky *Nederlands-Indië*, indonésky *Hindia Belanda*), tedy označení koloniální perspektivy. Do názvu se promítal fakt, že Nizozemci na oblast nahlíželi z perspektivy Indického oceánu. Pokud bychom se chtěli vyvarovat použití tohoto názvu, bylo by možné využít domácího slova, tradičního označení *Nusantara*.²

---

¹ Ohraničení je poměrně subjektivní, roku 1974 dokončil studium například Václav Hubinger, ale lze předpokládat, že část studentů absolvovala již v roce 1973 (klasicky po pěti letech).

² Indonesista Jaroslav Olša toto slovo, které indonéština přejala ze sanskrtu, v indonésko-českém slovníku překládá jako (indonéské) souostroví, přenes. Indonésie (původně označení celistvosti říše Majapahit), přenes. malajsko-indonéska oblast (OLŠA, Jaroslav. *Indonésko-český slovník: Kamus Indonesia-Ceko*. Voznice: Leda, 2010.).

Ovšem již v druhé polovině 19. století německý antropolog Adolf Bastian popularizoval název *Indonesia* (*Indonesien*), dělo se tak v souvislosti s vydáním knihy *Indonesien oder Inseln des Malayischen Archipels*. Od začátku 20. století se tento termín začínal ujímat v akademických kruzích. Indonéští nacionalisté ho přijali za svůj pro politické účely, jen Nizozemci ho neakceptovali.

Ruku v ruce s národním uvědoměním, hledáním vhodného označení pro stát, šla otázka jazyka. Zastavím se proto u pojmů malajština a indonéština. Malajština sloužila už po staletí jako lingua franca jihovýchodní Asie. Na počátku byl právě tento jazyk patřící do austronéské jazykové rodiny, konkrétně do větve malajsko-polynéské, během procesu indonéského národního sebeuvědomění a v rámci osvobozenického hnutí ve třicátých letech 20. století vybrán jako sjednocující jazyk pro celou oblast *Nusantary*. Formou malajštiny, která byla převzata, byla „trhová“ sumatránská malajština, a ta byla z politických důvodů přejmenována na indonéštinu.³ Je důležité mít toto na paměti, protože, pokud se zabývám překlady, nemohu se koncentrovat pouze na indonéštinu, relevantní pro poznání jsou rovněž látky převedené z malajštiny. Indonesistiku je potřeba chápat širěji, nejen jako obor, který se věnuje jednomu státu, ale jako obor, který se věnuje komplexním způsobem celé malajsko-indonéské oblasti.⁴

Stav bádání a existující relevantní literatura

V této podkapitole zmiňuji převážně texty, které vyšly zhruba od 90. let minulého století. Některé z textů mi jsou inspirací, nahlížím na ně jako na sekundární literaturu a mohou také sloužit ke komparaci. Pokusím se také načrtnout, zda a jaká pozornost byla dosud věnována dějinám s indonesistikou „příbuzných“ oborů. Následně se již dostanu k tomu, jakým způsobem byly dosud zpracovány dějiny indonesistiky jako takové.

Protože je nezbytné téma sledovat v širším kontextu, bude hned záhy zmíněna literatura tohoto charakteru. Co se článků a publikací staršího data týče, ty jsou k dohledání v komplexně zpracovaných bibliografických pasážích knihy početného kolektivu autorů *Čeští a slovenští*

---

³ O tom, že indonéština byla názvem politickým, píše například Zdeněk Zbořil v předmluvě k *Dějínám Malajsie* (ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*. Dějiny států. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 5–7.)

⁴ Náplň oboru dle webových stránek FF UK. Ústav asijských studií FF UK, indonesistika. [online] Dostupné z: <https://uas.ff.cuni.cz/ustav/indonesistika/>. [cit. 2024-4-5]. „Specializace Indonesistika představuje interdisciplinární, areálově pojatý bakalářský obor, který komplexním způsobem seznámí studenta s indonéským kulturním areálem. Do určité míry se budeme věnovat i jazykově a kulturně spřízněným zemím tzv. malajského světa, tedy Malajsii, Singapuru a Bruneji. Obor vychází z nejlepších tradic české orientalistiky, na kterou navazuje mj. svým důrazem na kvalitní jazykovou přípravu, profilovat se však hodlá především jako moderní obor ve stylu teritoriálních studií jihovýchodní Asie, se zvláštním zaměřením na indonéskou oblast.“

orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté. Tato kniha se stala klíčovým počinem, a dovolím si tvrdit, že dosud nepřekonaným, i díky dalším pasážím, obsahuje zejména více než 500 životopisných hesel s rozsáhlou bibliografií.⁵

V úvodu je vhodné nastínit skutečnost, že historický zájem o vzdálené regiony je v českém prostředí letitým fenoménem. Arabista Bronislav Ostránský píše v popularizačním článku *Jak Češi poznávali arabský svět*, že „(...) hlubší seznamování s mimoevropskými národy, jejich jazyky i kulturami bylo zásadním způsobem podpořeno českým národním obrozením. Zájemem o Orient se vyznačovala mimo jiné ústřední postava jeho rané fáze, Václav Matěj Kramerius (1753–1808), který vydal řadu populárně-naučných spisů s orientální tematikou (...). Českým čtenářům se ve stále větším množství dostávalo překladů z různých orientálních literatur, zprvu pořizovaných zejména přes němčinu a francouzštinu.“⁶ Ovšem „orientální mánie“ 19. století se zdaleka netýkala pouze arabského světa, například základy pro indologická bádání byly položeny v té době, a pak zde samozřejmě byla Čína, která poutala pozornost po staletí, sinologie se jako samostatný studijní obor etablovala po druhé světové válce. Obecně se přijímá fakt, že zakladatelem orientalistiky byl Rudolf Dvořák (1860–1920).⁷ Dvořák se koncentroval na arabistiku, turkologii, íránistiku a sinologii, takovýto záběr je v dnešní době pro drtivou většinu orientalistů zcela nepředstavitelný.

Pokud nastíním, jaké texty obecně o orientalistice byly v poslední době publikovány, jedná se mimo jiné o katalog zhotovený k výstavě, která se konala v roce 2022 u příležitosti výročí založení Orientálního ústavu, *Československo v Orientu: Orient v Československu 1918–1938*.⁸ Za katalogem i výstavou stála Adéla Jůnová Macková, historička vědy a orientalistiky, a historik Libor Jůn. U většiny projektů zkoumajících dějiny orientalistiky stála práce Adély Jůnové Mackové a kolektiv dalších historiků. Dále zmiňme ještě například dva

---

⁵ KRUPA, Viktor, Josef OPATRŇY a Josef KOLMAŠ, FILIPSKÝ, Jan, ed. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999, s. 595–606.

⁶ OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Jak Češi poznávali arabský svět: cestování, věda a inspirace. Dějiny a současnost*. 2022, roč. 44, č.1, s. 39–43.

⁷ V této práci se občas nevyhnu použití slov orientalistika a orientalista, uvědomuji si však jejich problematičnost a také již jistou vyprázdňenost.

Životu a působení Rudolfa Dvořáka se v nedávné době věnovala LOMOVÁ, Olga et al. *Ex Oriente lux: Rudolf Dvořák (1860–1920)*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2020. Kniha mimo jiné ohledává téma, jaké byly počátky české univerzitní orientalistiky.

⁸ JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla, ed. a JŮN, Libor, ed. *Československo v Orientu, Orient v Československu 1918–1938*. Praha: Masarykův ústav a Archiv ČR, 2022.

díly edic a studií *Českoslovenští vědci v Orientu* mapující cesty československých vědců na Blízký Východ v první polovině 20. století.⁹

Poměrně rozsáhlý prostor začíná být věnován také staroorientalistice, raným činnostem Orientálního ústavu nebo orientalistickým „otcům zakladatelům“, ať už je to například klínopisec Bedřich Hrozný (1879–1952) nebo arabista, který stál za založením Orientálního ústavu v roce 1922, Alois Musil (1868–1944). Zmíňme další počiny Adély Jůnové Mackové a jiných editorů z Masarykova ústavu AV, kteří se podíleli na přípravě několikaskvazkové korespondence Aloise Musila.¹⁰ Z článků historičky Jůnové Mackové věnujících se Orientálnímu ústavu nebo Škole orientálních jazyků zmíňme například *The Origins of the Czechoslovak Oriental Languages School: The Oriental Institute in Prague during the Second World War* nebo „*Naprosto se nedomnívejte, že je Orientální ústav ohrožen.*“ Alois Musil, Lubor Niederle a založení Orientálního ústavu.¹¹ Nastiňme ještě práci archeoložky Šárky Velhartické, která jako editorka připravila mnoha set stránkovou knihu věnovanou výročí české staroorientalistiky. Zvláště bych vyzvedla kapitoly indologa Jaroslava Strnada, které se věnují publikační činnosti Orientálního ústavu: *Nový Orient jako zrcadlo doby a české orientalistiky* a *Archiv Orientální*.¹² Velhartická paralelně s tím připravila další knihy věnované Bedřichu Hroznému.¹³

Posuneme-li se dále, lze konstatovat, že obory, které se věnují východoasijskému regionu, mám na mysli koreanistiku, japanologii a sinologii, se těší subjektivně viděno o něco větší pozornosti než dějiny indonesistiky.¹⁴

---

⁹ JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al. *Českoslovenští vědci v Orientu*. Praha: Scriptorium, 2012–2013. 2 sv.

¹⁰ Například: JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al. *Alois Musil a počátky Orientálního ústavu v korespondenci „otců zakladatelů“*. Korespondence Aloise Musila, I. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2019.

¹¹ JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. *The Origins of the Czechoslovak Oriental Languages School: The Oriental Institute in Prague during the Second World War*. Central Europe [online]. [cit. 2024-4-4]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14790963.2020.1897394>

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. „*Naprosto se nedomnívejte, že je Orientální ústav ohrožen*“: Alois Musil, Lubor Niederle a založení Orientálního ústavu. *Nový Orient*, 2015, č. 4, s. 30–34.

¹² VELHARTICKÁ, Šárka, ed. *100 let české staroorientalistiky: české klínopisné bádání, předovýchodní archeologie a spřízněné obory v dokumentech*. Praha: Libri, 2021.

¹³ VELHARTICKÁ, Šárka. *Justin Václav Prášek a Bedřich Hrozný: počátky české staroorientalistiky a klínopisného bádání*. Praha: Academia, 2019. VELHARTICKÁ, Šárka. *Bedřich Hrozný: texty a přednášky: archeologické expedice a lingvistické objevy předního českého orientalisty*. Historie. Praha: Academia, 2022.

¹⁴ Rozsáhlý text představují například *Dějiny koreanistiky* s podtitulem *vznik a rozvoj koreanistiky v Československu/České republice a její přínos k prohloubení vzájemných vztahů s Koreou* z pera významného koreanisty Vladimíra Pucka. Studie se věnuje zejména období druhé poloviny 20. století, dokument je doplněn o přehledy absolventů. Pucek do textu vnáší rovněž memoárově laděné pasáže. Dějiny koreanistiky nevyšly knižně, jsou k dohledání na webových stránkách koreanistiky. *Dějiny koreanistiky* [online] [cit. 2024-10-4]. Dostupné z: http://korea.ff.cuni.cz/system/files/dejiny_koreanistiky.pdf. Další cenná publikace *Han Hŭng-su – otec československé koreanistiky* pojednává o korejském historikovi, který ve střední Evropě pobýval ve třicátých a

Stav u příbuzných oborů detailněji nastiňme u indologie, kterou lze do jisté míry vnímat jako „sesterský“ studijní obor. Indolog Vojtěch Bujárek v bakalářské práci *Indologie v Československu v letech 1945–1968* nastiňuje vývoj oboru a jeho proměňující se badatelské zaměření: od staroindické problematiky a sanskrtu k akcentování témat spjatých se soudobou Indií.¹⁵ Okrajově se věnuje indologickému působení Pavla Pouchy, který jinak tíhl především k Mongolsku. Pavla Pouchu si budeme dále v textu připomínat v souvislosti s výukou javánštiny na oboru indonesistika. „Zajímavé přitom je, že vedle (...) indologických projektů se na indologickém oddělení pěstovala také mongolistika (Pavel Poucha) a indonésistika (Miroslav Oplt). Pavla Pouchu je sice možné považovat taktéž za indologa, avšak Miroslav Oplt indologii nikdy nestudoval, ani nepěstoval.“¹⁶ Bujárek dále správně poznamenává, že indologie a indonesistika byly vnímány jako obory sobě blízké, poukazuje na indianizaci dnešního indonéského souostroví, která probíhala od přelomu letopočtu.¹⁷ Z tohoto důvodu, či zkrátka z vědomí toho, že země jsou si relativně geograficky blízké, byly tyto obory často situovány společně na jedné katedře a v Orientálním ústavu v jednom pracovním oddělení.

Nastiňme, jak dějiny svého oboru zpracovávají samotní indonesisté. Jediný celistvější text vůbec najdeme ve zhruba dvacetistránkové kapitole *Česko a československo-indonéské vztahy* v knize *Dějiny Indonésie* autorské trojice Zorica Dubovská, Zdeněk Zbořil a Tomáš Petrů.¹⁸ Za pozornost dále stojí činnost jednoho z autorů té knihy, indonesisty Tomáše Petrů, který v roce 2014 publikoval v časopise *Nový Orient* článek k nedožitým 95. narozeninám

---

čtyřicátých let minulého století. (LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a OLŠA, Jaroslav (ed.). *Han Hŭng-su – otec československé koreanistiky: korejský historik ve střední Evropě třicátých a čtyřicátých let*. Praha: Nová vlna, 2013.)

Co se japanologie týče, v knize *Habitus českých vědců* vyšla případová studie Tomáše Gecka *Pražská škola japanologie: průniky s polem politické moci a zakladatelský mýtus*, jež se věnuje vzniku pražské školy japanologie a kariéře přední japanoložky Vlasty Hilské. (FRANC, Martin. *Habitus českých vědců 1918–1968: příklad dvou generací*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021, s. 107–118.)

Významnému sinologovi Jaroslavu Průškovi se v poslední době věnovala například MÁDLOVÁ, Vlasta. *Jaroslav Průšek (1906–1980): prameny k životu a dílu zakladatele pražské sinologické školy = Jaroslav Průšek (1906–1980)* Práce z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2011.

¹⁵ BUJÁREK, Vojtěch. *Indologie v Československu v letech 1945–1968*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2021.

¹⁶ *Ibid.*, s. 54.

¹⁷ Více z tohoto tématu viz DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL. *Dějiny Indonésie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 53–55.

¹⁸ DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL. *Dějiny Indonésie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

indonesisty světového formátu Harryho J. Benda.¹⁹ Petřů a rovněž indonesista Ondřej Pokorný jsou autory nekrologů významné české indonesistky Zorici Dubovské.²⁰

Tomáš Petřů se dějinám indonesistiky věnoval také v příspěvku na konferenci *Oriental Studies and research (not only) in central Europe*, která se konala na počátku září roku 2022 k výročí založení Orientálního ústavu. Petřů hovořil o Miroslavu Opltu a Rudolfu Mrázkovi, klíčových osobnostech československé indonesistiky.

Kromě zmíněných indonesistů se historii oboru pokouším věnovat také já. O dějinách oboru indonesistika jsem hovořila v květnu 2023 na studentské konferenci orientalistů. Sto let od narození Miroslava Oplta jsem připomněla v článku *Za mnohé může pan Miroslav Oplt* v roce 2023 v březnovém čísle časopisu *Plav*.²¹ V malé míře jsem také spolupracovala na přípravě rozsáhlé bibliografie překladů z malajštiny/indonéštiny, která je k dohledání na webových stránkách zmíněného časopisu *Plav* a která vznikla díky neúnavné práci bohemisty Milana Pavloviče.²² Tuto bibliografii pokrývající známá díla, ale rovněž texty již pozapomenuté, lze vidět jako klíčovou práci pro další bádání na poli československé a české indonesistiky.

Z řad historiků, potažmo všech dalších odborníků, se dějinám indonesistiky letmo věnovala pouze Marta Edith Holečková, která zmínila osobnost Miroslava Oplta a Zorici Dubovské ve studii „*Sukarno's students*“ in *Czechoslovakia A brief contribution to Czechoslovak-Indonesian relations in the 1950s and the 1960s*.²³

---

¹⁹ Později mezinárodně uznávaný indonesista Harry J. Benda (1919–1971) se narodil v Liberci do židovské rodiny, před nacistickým pronásledováním během druhé světové války uprchl do Nizozemské východní Indie. V poválečných letech působil mimo jiné na Yaleově univerzitě a také se podílel na založení Centra pro studium jihovýchodní Asie v Singapuru. Více viz: PETŘŮ, Tomáš. Lehce záhadný Harry J. Benda: k 95. výročí narození legendy světové indonesistiky. *Nový Orient*, 2014, roč. 69, č. 4, s. 58–64.

²⁰ PETŘŮ, Tomáš. *Zorica Marta Dubovská (1926–2021) – spoluzakladatelka české indonesistiky*. Dostupné z: <https://www.newmonsoon.eu/cs/aktuality/Zorica-Marta-Dubovska-1926-2021-spoluzakladatelka-ceske-indonesistiky/>. POKORNÝ, Ondřej. *Opustila nás zakladatelka české indonésistiky Zorica Marta Dubovská*. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2021/12/opustila-nas-zakladatelka-ceske-indonesistiky-zorica-marta-dubovska/>.

²¹ Sládková, Kateřina. *Za mnohé může pan Miroslav Oplt*. *Plav*, 2023, roč. 18, č. 3, s. 2–3.

²² PAVLOVIČ, Milan. *Překlady, adaptace a ohlasy indonéské literatury* [online]. [cit. 2024-06-24]. dostupné z: <https://www.svetovka.cz/2024/06/06-2024-bibliografie/>

²³ HOLEČKOVÁ, Marta Edith. "Sukarno's students" in *Czechoslovakia. A brief contribution to Czechoslovak-Indonesian relations in the 1950s and the 1960s. Securitas imperii: časopis pro studium moderních diktatur*, 2021, sv. 39, s. 95–109.

Pramenná heuristika

Prameny jsem společně s narátory tvořila metodou orální historie, jak bude dále popsáno v teoreticko-metodologické části. Realizovala jsem také archivní výzkum v následujících archivech: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, ve kterém se nachází fond Orientální ústav, ze kterého převážně čerpám. Druhým místem byl Archiv Univerzity Karlovy, ve kterém mi byly k dispozici převážně studijní plány. Mé kroky také vedly do Archivu bezpečnostních složek. Pro budoucí rozšiřující výzkum bude nezbytné věnovat se i dalším archivním materiálům, nabízí se například fond ministerstvo školství – osobní spisy v Národním archivu či Archiv ministerstva zahraničních věcí.

Co se týče dobových periodik, do nich konstantně nahlížím a hledám zmínky, využívám digitální knihovnu Kramerius a hesla Indonésie/indonéský/indonesistika, ovšem nenalézám informace přímo o oboru indonesistika, je to spíše dobré k tomu, abych si utvořila představu, jaké povědomí mohla mít společnost o Indonésii skrze populárně-naučné články československých indonesistů.

Z odborných dobových periodik jsem v hojné míře prostudovala dobové články z časopisu Nový Orient. V neposlední řadě jsem se seznámila s dobovými publikacemi, avšak nemám k dispozici žádné ego-dokumenty a žádný z indonesistů po sobě nezanechal memoáry jako takové.

V Archivu Akademie věd ve fondu Orientální ústav mě zajímaly především karton č. 9 personální agenda, karton č. 15 spolupráce s vysokými školami, karton č. 16 spolupráce s domácími institucemi (jazyková škola v Praze), karton č. 26 dlouhodobé pobyty orientalistů v zahraničí. Nutné je zdůraznit, že kartonů v tomto fondu existuje skutečně mnoho, ale zmínky o Indonésii a indonesistice byly v mnou prostudovaných kartonech poměrně vzácné. Zdá se, že indonesistické bádání bylo zřejmě „popelkou“ a to i ve spektru orientalistických oborů. K indonesistům, kteří působili v ústavu, Miroslavu Opltoví a ani Evě Vaníčkové nejsou k dispozici, nebo neexistují osobní složky.

V archivu Univerzity Karlovy jsem procházela studijní plány (tzv. karolinky), které poskytují určitou představu, s jistotou z nich lze rekonstruovat, ve kterých letech se dala indonesistika studovat, ale jinak mám podobnou zkušenost jako portugalista Filip Vavřínek, který ve své bakalářské práci, ve které zpracovával dějiny svého oboru, podotkl, že tzv.

karolinky mají jen částečnou vypovídající hodnotu a se skutečností se mohou mírně rozcházet.²⁴ Spíše to byla zamýšlená podoba než realita semestrálních přednášek a seminářů. V plánech se například ne vždy stačily zohlednit například výjezdy do zahraničí. V případě indonesistiky jsou i plány, kde nejsou uvedeni vyučující.

Archivní bádání přineslo dosud neznámé informace o věcech jinak známých, hlubší ověření by bylo potřeba v případě Pavla Pouchy, který měl dle tzv. karolinky vyučovat javánštinu. Dosud se konstatovalo, že jedinou odbornicí na tento jazyk byla Zorica Dubovská.²⁵

V archivu UK jsou také dostupné osobní složky vyučujících, ale v některých případech absentují, jako například u klíčových osobností, kterými byli Miroslav Oplt nebo Eva Vaníčková. Naopak k dispozici byl kupříkladu materiál z fondu Katolická teologická fakulta k teologovi a vyučujícímu malajštiny Františku Kotalíkovi.

Práce s prameny: vlastnosti a limity

Co se týče práce s prameny, kromě výše zmíněné heuristiky, shromažďování materiálu, se v základních teoretických textech zmiňují další dvě fáze, a to sice kritika pramene a jeho interpretace: tu chápu jako zasazení do historického kontextu, o což se snažím v kapitole Počátky československé indonesistiky. Tento oddíl si klade za cíl načrtnout vnitřní kritiku pramene, jeho vlastnosti a limity.

V posledních zhruba třiceti letech sledujeme změnu ve vnímání role pramene. Již ho nelze chápat jako jediné svědectví o události, které lze nekriticky přejímat. Práce s prameny se ubírá k tomu, že pramenné informace slouží jako „stopy“, které vedou k dalšímu ověřování, k testování hypotézy, nebo lze uvažovat nad vetem pramenů, které chápu následovně, nemám-li pramen, který by odporoval mému výkladu, mohu se domnívat, že má verze je pravděpodobná.²⁶ Proto, když pramenné informace budu využívat jako vodítka, nedostatek relevantních materiálů historické povahy (což byl případ i této práce) nemusí znamenat stopku.

Každý pramen je specifický a každý svým způsobem problematický. O zostřené problematičnosti lze bezesporu hovořit v souvislosti s materiály uloženými v Archivu

---

²⁴ VAVŘÍNEK, Filip. *Portugalistika na FF UK: vznik a dějiny oboru*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, 2016, s.7–8.

²⁵ Autorka jediné české učebnice javánštiny. DUBOVSKÁ, Zorica. *Úvod do javánštiny*. Malé učebnice nového Orientu. Praha: Academia, 1975.

²⁶ V tomto směru vycházím především ze: STORCHOVÁ, Lucie et al. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2014, s. 15–20 (heslo Pramen, které zpracovali Jan Horský a Karel Šima).

bezpečnostních složek (ABS). Je třeba mít na paměti dobu vzniku a důvod, proč byla daná zpráva Státní bezpečností sepsána. Neustále je také třeba pracovat s tím, že se jedná o texty zatížené dobovou ideologií. V kapitole Počátky indonesistiky zmiňuji mimo jiné jednoho z prvních učitelů malajštiny Ivana Dubovského a na jeho jméno jsem v ABS narazila, počátkem 70. let ho kontaktovala Státní bezpečnost, aby s ním navázala spolupráci.²⁷

Ve svazku o Dubovském jsou zmíněny životopisné údaje, u nich se nedomnívám, že by byly nějak výrazně v nepořádku, nějak ideologicky překroucené. A nepředpokládám to ani u informace, kterou uvádím, a to sice, že studoval orientální jazyky v zahraničí. Samozřejmě si uvědomuji i limity toho, že to nelze jednoduše ověřit, sekundární literatura o Dubovském prakticky neexistuje, není uveden ani v knize *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*.²⁸

Co se ovšem zdá být evidentní, je, že někdo, kdo uměl malajsky, potažmo zabýval se něčím pro většinovou společnost neznámým, byl jednak těžko uchopitelný, ale také zajímavý. V předchozích desetiletích cestoval po světě a je možné, že panovalo přesvědčení, že by mohl mít nějaké kontakty. Ovšem Dubovský v té době žil již úplně jiným životem, pracoval manuálně na směny a již nežil s indonesistkou Dubovskou, tedy prakticky žádné propojení s Indonésií a ani s jiným zahraničím v 70. letech Dubovský neměl. Spekuluji, že ona změna životního stylu může souviset s tím, že v období pražského jara Dubovský patřil mezi reformní komunisty, a poté byl vyloučen, nebo vyškrtnut. Předložená myšlenka bude předmětem dalšího výzkumu.

Dobové publikace

Jistou pramennou mezeru žádným velkým způsobem nedoplní autobiografie a ani rozsáhlé memoáry. Nacházíme pouze črty. Ovšem o to cennější takové úryvky mohou být. Zamýšlela jsem se nad tím, jakým způsobem se vztáhnout k memoárově laděným pasážím knih *Návraty na Bali* a *Hledání Indonésie* z pera Miroslava Oplta.²⁹

Tyto knihy jsou těžko popsateľné, představují žánr mezi cestopisem, vzpomínkami z cest, encyklopedií a slovníkem nebo přehledovou učebnicí indonéských reálií. Mohlo by se

---

²⁷ Archiv bezpečnostních složek, Svazky tajných spolupracovníků, arch. č. TS-670854 MV.

²⁸ KRUPA, Viktor, Josef OPATRŇÝ a Josef KOLMAŠ, FILIPSKÝ, Jan, ed. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999.

²⁹ OPLT, Miroslav. *Hledání Indonésie*. Praha: Panorama, 1989.
OPLT, Miroslav. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985.

zdát, že lze k textu přistupovat zcela nekriticky, ale není tomu tak. Je potřeba mít na paměti dobu vzniku.

Většina textu budí dojem neproblematičnosti, ovšem pár pasáží je dobově poplatných, působí jako do textu uměle vsazené, jako kdyby Oplt zapomněl, že zrovna nepíše sloupek do Rudého práva. Ovšem také by to mohlo být tak, bez ohledu na oficiální dobový postoj, že jemu osobně byli hippies nesympatičtí, například protože plně nerespektovali tradice a kulturu ostrova Bali, nebo roli mohl sehrávat generační rozdíl mezi nimi a Opltem: *„Hippies a jim podobní se stávají v poslední době na Bali problémem. Stále častěji zde potkáváte tyto mladé, ale někdy už i postarší lidi s dlouhými vlasy, mnohdy s copánky nebo afroučesem. Bali je přitahuje svým věčným létem, táhnou se sem nejen z Evropy, ale i z Ameriky a Austrálie, a dokonce i z Japonska. (...)“*³⁰

Cením si těchto knih pro informace jinak nezaznamenané, například, že se Oplt na ostrov Bali podíval několikrát v rozmezí dvaceti let, od roku 1957 do roku 1977. Uvědomuji si, že text zřejmě prošel autocenzurou, a také to, že se jedná o umělecké dílo, které je zcela jistě nějakým způsobem zkreslené.

---

³⁰ Miroslav. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985, s. 30.

Exkurz do československo-indonéských vztahů v 50. letech a první polovině 60. let 20. století.

Cílem této kapitoly je přiblížit, jaké bylo pozadí československo-indonéských vztahů v době, kdy se etabloval obor indonesistika na FF UK. Neklade si za cíl představit československo-indonéské vztahy 50. a 60. let minulého století vyčerpávajícím způsobem. Dát nahlédnout do studenoválečného kontextu však považuji za přínosné. Už jen proto, že minimálně v českém prostředí jsou výzkumy týkající se studené války v jihovýchodní Asii opomíjeným tématem.³¹

Tématu československo-indonéských vztahů jsem se věnovala v bakalářské práci.³² Zpětně si však uvědomuji její limity a cítím, že tento předmět výzkumu by si do budoucna zasloužil více pozornosti a důkladnějšího ohledání skrze archivní výzkum a kontextuální ukotvení. Stejně tak mnohá dílčí témata by si zasloužila detailnější rozpracování. Zajímalo by mě například, do jaké míry bylo Československo prostředníkem Sovětského svazu v zahraničněpolitických otázkách v tzv. třetím světě (potažmo v Indonésii), ve kterých se SSSR nemohl nebo nechtěl přímo angažovat.

Chtěla bych se zastavit u termínu tzv. třetí svět, považuji za nutné alespoň načrtnout, o co se jednalo, dle historiků Jana Koury a Mikuláše Pešty: „*geopolitický pojem vymezující „rozvojové země“ vůči kapitalistickému prvnímu a socialistickému druhému světu (...)*“³³

Šlo o dobovou zjednodušující koncepci tří světů, která se začala používat od poloviny 50. let v souvislosti s procesem dekolonizace. Dle výše citované dvojice se od označení třetí

---

³¹ Odlišná situace panuje ohledně jiné části tzv. třetího světa: Afriky. Toto téma zpracoval historik Petr Zídek: ZÍDEK, Petr. *Československo a francouzská Afrika 1948–68*. Praha: Libri, 2006. A poté společně s historikem Karlem Sieberem, např.: ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007. Tématu se také věnuje badatelská skupina kolem Jana Koury a Mikuláše Pešty, tyto historici se v článku *Československo a studená válka v Africe* (2020) zmiňují o knize norského historika Odda Arne Westada *Global Cold War* (2005), který poukázal na klíčovost ideologického zápasu o třetí svět v kontextu studenoválečného konfliktu. K Oddu Arne Westadovi se váže koncept *New Cold War studies*: nový akademický přístup ke studiu studené války. I další historici, kteří se k tomuto konceptu hlásí, například Robert McMahon, ve svých textech přinášejí komplexnější a interdisciplinární pohled na studenou válku, odmítají, že by byla pouze o střetu USA a SSSR, upozorňují na více vlivů a faktorů.

³² SLÁDKOVÁ, Kateřina. *Československo a Indonésie v éře prezidenta Sukarna*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav asijských studií, 2021.

³³ KOURA, Jan, PEŠTA, Mikuláš. Československo a studená válka v Africe. *Paměť a dějiny*, 2020, č. 3, s. 3–13.

svět již prakticky ustoupilo, je to zastaralé a obsahově vyprázdněné. Dnes se využívá termínu globální jih či „rozvojové země“. Při studiu na indonesistice jsem se setkala rovněž s označením „nově emancipované země Asie a Afriky“. K vyjádření odstupu od dobového termínu v této práci používám **tzv.** třetí svět.

V následujících odstavcích se opírám zejména o zhruba dvacetistránkovou kapitolu *Česko a československo-indonéské vztahy* z knihy *Dějiny Indonésie* autorské trojice Zorica Dubovská, Tomáš Petruš a Zdeněk Zbořil. Také o texty historika a novináře Petra Zídka, zejména o historickou reportáž *S lodí, jež dováží boj a fámou*, která pojednává o působení československé rozvědky v Indonésii, a článek o vývozu zbraní do Indonésie v časopisu *Historie a vojenství*.³⁴

Období plné očekávání: 1950–1965

Indonésie, po více než tři století nizozemská kolonie a v letech druhé světové války území okupované Japonskem, vyhlásila nezávislost 17. srpna 1945. Evropské mocnosti ji však neuznávaly a mezi lety 1945 až 1949 probíhala nejprve proti Britům a poté proti Nizozemcům válka za nezávislost. Nově vzniklý stát se koncentroval na to, aby se o probíhajícím konfliktu vědělo, a usiloval o vybudování sítě vlastních zahraničněpolitických vztahů.

Následující událost lze do jisté míry vidět jako prvopočátek novodobých československo-indonéských vztahů. V Praze se roku 1947 konal První světový festival mládeže a studentstva a přítomni byli rovněž indonéští studenti z Jávy a Nizozemska, kteří veřejně hovořili o tom, co se právě v Indonésii odehrává. Podle autorů *Dějin Indonésie* se pak „indonéské zvolání *Merdeka! (Svoboda)* stalo politickým heslem festivalu.“³⁵

Po mnohých diplomatických jednáních byla Indonéská republika symbolicky k 17. srpnu 1950 prohlášena unitárním státem, který mohl naplno rozvíjet svou zahraniční politiku, a se kterým navázalo kontakty mimo jiné Československo. Přesněji řečeno, Československo uznalo již dříve Spojené státy indonéské, které byly ještě formálně spjaty s Nizozemskem – stalo se tak 2. února 1950.

---

³⁴ Zmíněná historická reportáž později vyšla v knize ZÍDEK, Petr. *Češi v srdci temnoty: sedmadvacet historických reportáží o prvním čtvrtstoletí komunistů*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 263–273. Odkaz na zmiňovaný článek: ZÍDEK, Petr. Vývoz zbraní z Československa do zemí třetího světa v letech 1948–1962. *Historie a vojenství*. 2002, ročník 51, číslo 3, s. 548–551.

³⁵ DUBOVSKÁ, Zorica, PETRUŠ, Tomáš, ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Indonésie*. Praha: NLN, 2005, s. 437.

Avšak kvůli napojení československé zahraniční politiky na Moskvu, kde ještě v té době převládal izolacionismus a kde dosud neměli jasno, jak přesně by měla kooperace se zeměmi tzv. třetího světa vypadat, se vyčkávalo.³⁶

Až Nikita Sergejevič Chruščov po svém nástupu na pozici prvního tajemníka Komunistické strany SSSR v roce 1953 začal politiku SSSR víc orientovat na tzv. třetí svět. Vlivem toho Československo do Indonésie, stejně jako do jiných částí takzvaného rozvojového světa, začalo intenzivněji pronikat až na přelomu první a druhé poloviny 50. let a poté zejména na přelomu 50. a 60. let.

Postupné pronikání se přirozeně propisovalo do diplomatických vztahů. Již v březnu 1950 se otevřel generální konzulát v Jakartě. Na jeho povýšení na velvyslanectví se pak čekalo sedm let. Následovaly reciproční návštěvy vládních a parlamentních delegací a také představitelů obou států. První indonéský prezident Sukarno přiletěl do Československa v letech 1956 a 1961.³⁷ Antonín Zápotocký cestu do Indonésie neuskutečnil. Až Antonín Novotný v roce 1963 zemi navštívil.

Od poloviny 50. let se také začala uskutečňovat kulturní výměna. Do Československa zamířily indonéské taneční a divadelní soubory, Indonésii naopak navštívili brněnští loutkáři z divadla Radost a slovenský folklorní soubor SEUK. V roce 1958 byla podepsána Dohoda o spolupráci v oblasti vědy a kultury, v níž bylo obsaženo také ujednání o tom, že indonéští studenti mohou získat stipendium a studovat v Československu.³⁸ V menší míře byly stipendijní pobyty nabízeny československým studentům, jako jedna z mála toho využila v této práci dále zmiňovaná Eva Vaníčková, která v souostroví studovala v roce 1961. Než ke stipendiu nastoupila, pobývala na Jávě jako tlumočnice při natáčení filmu „Akce Kalimantan“. Jedná se o první a dosud poslední větší československo-indonéskou filmovou koprodukcí.³⁹

A konečně, dostaneme-li se k ekonomickým vzájemným stykům, roku 1956 byla podepsána Dohoda o průmyslovém rozvoji, na jejímž základě byly do Indonésie dodávány

---

³⁶ Otázce izolacionismu se věnuje například: RATAJ, Jan. *KSC a Československo I. (1945–1960)*. Praha: Oeconomica, 2003, s. 176.

³⁷ Sukarno (1901–1970) indonéský nacionalista, od roku 1945 do roku 1966 první prezident Indonéské republiky. Sukarno figuroval jako výrazná osobnost bandungské konference roku 1955. V letech 1956 a 1961 navštívil komunistické Československo a při těchto příležitostech mu tlumočil Miroslav Oplt. Oplt také přeložil projevy indonéského prezidenta Sukarna. (SUKARNO. *Indonésie žaluje: sborník statí a projevů*. Praha: Orbis, 1959.)

³⁸ Tématu indonéských studentů v Československu se v rámci své doktorské práce o dějinách Univerzity 17. listopadu dotkla historička Marta Edith Holečková (HOLEČKOVÁ, Marta Edith. *Univerzita 17. listopadu a její místo v československém vzdělávacím systému a společnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2018.)

³⁹ Režie Vladimír Sís, rok výroby 1961, premiéra 17. srpna 1962, minutáž: 70 minut

různé investiční celky a na některých projektech se podíleli přímo v souostroví čeští a slovenští montéři a technici.

Ve druhé polovině 50. let, zejména po roce 1958, kdy se zostřil konflikt mezi centrální indonéskou vládou a separatisty z tzv. vnějších ostrovů (zejména ze Sumatry), Československo Indonésii dodalo tzv. speciální materiál a podílelo se na dobudování například zbrojního závodu ve městě Bandung na západní Jávě.

Dle Petra Zídka se jednalo zejména o dvě dohody: dodání leteckého materiálu v hodnotě 270 mil. Kčs (podíl SSSR činil asi 150 mil. Kčs). S tím souviselo poskytnutí úvěru, podle smlouvy měla indonéská strana zaplatit v roce 1958 10 procent hodnoty v dolarech a zbytek v devíti ročních splátkách s úrokem 2 procenta. Indonéští piloti se cvičili v Československu a českoslovenští letci působili jako školitelé v Indonésii.

Druhá dohoda byla podepsána ohledně pozemního materiálu, kde celková hodnota činila 140 mil. Kčs (podíl SSSR asi 36 mil. Kčs). V této smlouvě si Československo vymohlo zaplacení šestiny ceny předem, zbytek měl být doplacen na pětiletý úvěr. Se splácením úvěrů měla indonéská strana potíže ještě několik desetiletí.⁴⁰

V linii československého pronikání do Indonésie bylo i založení rezidentury rozvědky v roce 1959.⁴¹ Spekuluje se, že její aktivity přispěly k ještě větší destabilizaci země. Jejím úkolem bylo šířit dezinformace proti Američanům, kteří pobývali v indonéském souostroví, známa je například operace s názvem Palmer.⁴²

Otázkou, kterou plně nerozkrývá ani Petr Zídek, zůstává, zda se československá rozvědka nějakým způsobem angažovala v souvislosti s pokusem o levicový puč na konci září 1965. Zatím spíše panuje přesvědčení, že o něm vůbec nevěděla. Toto téma by si do budoucna zasloužilo podrobný archivní výzkum.

---

⁴⁰ Konkrétní údaje kolem dodávek a financí přejímám z článku Petra Zídka: ZÍDEK, Petr. Vývoz zbraní z Československa do zemí třetího světa v letech 1948–1962. *Historie a vojenství*. 2002, ročník 51, číslo 3, s. 548–551.

⁴¹ Vycházím z textu zmiňovaného Petra Zídka: *S lodí, jež dováží boj a fámou* in: ZÍDEK, Petr. *Češi v srdci temnoty: sedmadvacet historických reportáží o prvním čtvrtstoletí komunistů*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 263–273. A rovněž publicisty Karla Pacnera (1936–2021) (PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl IV., 1961–1989*. Praha: Themis, 2002, s. 177–180.)

⁴² William Palmer byl ředitelem Společnosti amerických filmových importérů, československá rozvědka o něm vypustila informaci, že je agentem CIA, což způsobilo demonstrace před americkým velvyslanectvím v Jakartě.

Indonéska zahraniční politika 50. a poloviny 60. let se hlásila ke konceptu tzv. *bebas-aktif*, v překladu politika aktivní neutrality. To znamenalo, že Indonésie mezi mocnostmi ve studenoválečném konfliktu lavírovala, nechtěla se přimknout ani k SSSR, ani k USA, ale zároveň si nechávala dveře pootevřené na obou stranách. Obě strany konfliktu Indonésii štedře dotovaly, protože se obávaly, že

by se jinak přiklonila k té druhé.

Prezident Sukarno se pasoval do role jednoho z představitelů tzv. třetího světa a Indonésie stála u zrodu Hnutí nezúčastněných (Non-Aligned Movement). Jak píše americký historik John Lewis Gaddis, nezúčastněnost poskytovala vůdcům třetího světa možnost „přiklonit se, a přitom se neskáčet“.⁴³

Domnívám se, že Sukarno ztratil důvěryhodnost v lednu 1965, kdy se zasadil o to, aby Indonésie vystoupila z OSN.⁴⁴ Indonésie se dostala do mezinárodní izolace a vnitropolitické napětí rostlo. V noci ze 30. září na 1. října 1965 došlo v Jakartě k neúspěšnému pokusu o levicový puč, při kterém bylo zabito šest generálů. Následným kontra-pučem převzala vládu v zemi armáda. Moci se chopil na více než třicet let autoritářský generál Suharto. Zabití generálů a pokus o puč byl využit jako záminka k likvidaci Komunistické strany Indonésie, represe byly namířeny nejen proti členům komunistické strany a členům levicových organizací, ale také proti domnělým sympatizantům.

Lavírování mezi mocnostmi skončilo, Indonésie k východnímu bloku již nikdy nesměřovala, místo toho se stala v oblasti jihovýchodní Asie klíčovým spojencem USA. Československo-indonéska styky byly v druhé polovině 60. let redukovány na nutné protokolární záležitosti, nicméně již v druhé polovině 70. let došlo k mírnému oživení – toto období však již není předmětem této práce. Nikdy však již československo-indonéska vztahy nedosahovaly takové pestrosti a intenzity jako v druhé polovině 50 let a první polovině 60. let.

---

⁴³ GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. Praha: Slovart, 2006, s. 30.

⁴⁴ Stalo se tak na protest proti přijetí Malajsie, kterou Sukarno považoval za „výplod“ neokolonialismu, za nestálého člena Rady bezpečnosti OSN.

Počátky československé indonesistiky

Formování povědomí o Nizozemské východní Indii: odrazový můstek pro indonesistická studia

Když ve 20. letech dvacátého století vydává dobrodruh Rudolf Cicvárek zápisky z cest, uvádí v nich, že jsou dle jeho mínění pro Evropany důležitější země než snívá Amerika, která se v té době těšila všeobecné pozornosti. „Mezi tyto země,“ zmiňuje, „které jsou dosti neznámy širším vrstvám evropským, ba i mnohým kruhům, které by se měly o ně důkladněji zajímati, patří celá Zadní Indie a z tohoto geografického celku opět perly asijských tropů, ostrovy náležící Holandsku, zvané Holandská Východní Indie.“⁴⁵

Rozmanitost Nizozemské východní Indie přitom začali už od devatenáctého století objevovat různí jednotlivci, mezi kterými byli lékaři⁴⁶ či cestovatelé – ať už „na plný úvazek“, nebo příležitostní průzkumníci jako ve 20. letech Konstantin Biebl.⁴⁷ Ve druhé polovině devatenáctého století se začínal prohlubovat globální cestovatelský trend, sílíci díky technickému rozvoji, modernizaci a rozšíření námořní a vlakové dopravy. Roku 1869 byl navíc otevřen Suezský průplav – klíčová námořní cesta, která spojila Středozemní a Rudé moře a cestu z Evropy do Asie výrazně zkrátila.

S dalším posilováním cestovatelských tendencí se částečně proměňovaly důvody, které k výpravám vedly, a proměnil se i společenský status cestovatelů: když Československo hledalo po první světové válce nové trhy, v Nizozemské východní Indii výrazně stoupl počet československých obchodních zástupců. Země stála spíše na okraji zájmu československého vývozu, přesto ji typicky navštěvovali například cukrovarníci.

---

⁴⁵ CICVÁREK, Rudolf. *Holandská Východní Indie*. Praha: Unie, 1929, s. 9. Pražský právník Rudolf Cicvárek (1860–1950) roku 1909 otevřel advokátní kancelář v Šanghaji, současně řídil plantáže v jihovýchodní Asii a později začal podnikat přímo v Nizozemské východní Indii. Po návratu do Československa roku 1925 se stal výraznou osobností veřejného života. Jeho působení se více věnovala například německá historička Sarah Lemmen (LEMMEN, Sarah. *Tschechen auf Reisen: Repräsentationen der außereuropäischen Welt und nationale Identität in Ostmitteleuropa 1890–1938*. Köln: Böhlau, 2018).

⁴⁶ Geograf Ctirad Votrubec uvádí mimo jiné Václava Krcha, vojenského lékaře, který do souostroví připlul roku 1877. Ve stejném roce přicestoval i Pavel Durdík, jenž posléze o svém působení napsal knihu *Pět let na Sumatře* (DURDÍK, Pavel. *Pět let na Sumatře: Vypravování vojenského lékaře*. Praha: F. Bačkovský, 1893). Viz VOTRUBEC, Ctibor. *Indonéska republika*. Praha: Svoboda, 1985, s. 234.

⁴⁷ Cesty „kolem světa“ se zastávkami na některých ostrovech Velkých Sund absolvovali na konci 19. století například Enrique Stanko Vráz nebo Josef Kořenský. Básník Konstantin Biebl (1898–1951), jeden z předních básníků levicově orientované avantgardy, podnikl cestu na ostrov Jáva mezi prosincem 1926 a únorem 1927. Místní prostředí ho inspirovalo k několika dílům, zmiňme alespoň sbírku *S lodí, jež dováží čaj a kávu* (BIEBL, Konstantin. *S lodí, jež dováží čaj a kávu*. Praha: Jan Fromek, 1928).

Citovaný Rudolf Cicvárek pobýval v Nizozemské východní Indii dokonce již od roku 1914. Ten se následně po návratu do Prahy stal propagátorem celé oblasti a od roku 1927 působil jako zakládající člen nově se formujícího Orientálního ústavu.

Kromě cest za prací bychom jako důvod našli i vědeckou činnost, a to například v případě zoologa Jiřího Bauma, který v roce 1928 navštívil ostrov Jáva.⁴⁸ Během pobytu se naučil obstojně malajsky a po návratu přeložil desetistránkovou prózu *Pa Belalang*, vydanou v roce 1930 jako PF novináře a spisovatele Arneho Laurina. Jedná se o první větší překlad z malajštiny do češtiny, vzniklý ještě v době, kdy bychom jiné propojení jako slovník či jazykový kurz hledali v Československu marně.

První publikační a propagační počiny zřejmě neměly přímou souvislost s institucionálním ukotvením indonesistiky, avšak byly inspirací. Texty evropských cestovatelů přelomu devatenáctého a dvacátého století, popisující asijské realie, bylo to, co k regionu přivedlo další zájemce. Například Miroslava Oplta, zakladatele oboru na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, pro něhož představoval iniciační zlom cestopis *Malajsko* francouzského plantážníka Henriho Fauconniera, vycházejícího při psaní z vlastních vzpomínek na život trávený ve 20. letech na kaučukových plantážích.⁴⁹

Dosud bylo poznávání Indonésie spjata s jednotlivci nebo obchodními zájmy, od čtyřicátých let se ale začíná objevovat i raná akademická reflexe, spojená s činností Orientálního ústavu. Ten se za druhé světové války stal vědeckou platformou pro univerzitní orientalisty a zajistil kontinuitu oborů pokračováním alespoň jazykové výuky poté, co byly 17. listopadu 1939 uzavřeny české vysoké školy.⁵⁰ Výuku malajštiny údajně zajišťoval jistý Hudaya Mangunegara, javánský malíř, jenž v protektorátním období pobýval v Praze.⁵¹ Autoři

---

⁴⁸ Jiří Baum (1900–1944) ještě jako student navštívil Spojené státy, později procestoval Asii, Afriku a Austrálii. Během druhé světové války se zapojil do odbojové činnosti, pro svůj židovský původ byl nakonec zatčen a uvězněn. Zemřel v koncentračním táboře ve Varšavě.

⁴⁹ Miroslav Oplt uvádí: „*Za všechno vlastně může pan Henri Fauconnier. Ano, ten Henri Fauconnier, narozený v roce 1879 v departementu Charante ve Francii, který byl mnoho let plantážníkem v Malajsku a který o něm v roce 1930 vydal stejnojmennou knihu, již vstoupil nejen do literatury, ale i do mého života. Líčil v ní malajskou přírodu tak barvivě a život tamních obyvatel tak poutavě, že jsem si tehdy, uprostřed druhé světové války, kdy jsem ji poprvé četl, nepřál nic jiného, než se jednou do Malajska podívat.*“ (OPLT, Miroslav. *Hledání Indonésie*. Praha: Panorama, 1989, s. 7) (FAUCCONNIER, Henri. *Malajsko*. Praha: Spolek výtvarných umělců Mánes, 1931, přeložila Věra Urbanová.)

⁵⁰ Od 16. března 1939 se Československo stalo německým protektorátním územím. Pohřeb studenta medicíny Jana Opletala, který na podzim 1939 podlehl střelnému zranění z protinacistické demonstrace, přerostl v protesty. Okupační síly na tuto revoltu zareagovaly zatýkáním studentů a jejich uvězněním. Vyvrcholením protistudentského tažení bylo uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939.

⁵¹ Hudaya se narodil 20. února 1917, v roce 1935 odešel do Evropy a studoval výtvarné umění. Nejprve působil v Itálii, Švýcarsku a Nizozemsku, později tvořil ve Vídni. Tam se seznámil s českým sochařem Milošem Zetem a společně s ním odešel roku 1942 do Prahy. Středoevropské klima podlamovalo jeho zdraví, léčil se s tuberkulózou a zemřel v nemocnici na Bulovce. Poslední rozloučení proběhlo 24. května 1944 ve strašnickém krematoriu. O Hudayově životě v Praze více viz např. in THIELE, Vladimír. *Skizzák. Nový Orient*, 1947, roč. 2,

knihy *Dějiny Indonésie* mu ovšem velké zásluhy nepřipisují: „*Za druhé světové války*,“ uvádějí v kapitole o česko- a československo-indonéských vztazích, „*se po Praze toulal javánský malíř a bohém Hudaya Mangunegara, který seznámil s malajštinou, neříkejme, že naučil, kroužek svých nejbližších přátel.*“⁵² Odkaz tohoto „prvního učitele“ tedy dle všeho nelze přeceňovat, pro budoucí indonesisty ale znamenalo setkání s ním zřejmě vůbec první setkání s někým z tehdejší Nizozemské východní Indie.

Po skončení druhé světové války započalo pro československou orientalistiku formativní období. Při Orientálním ústavu a také při znovuotevřené Karlově univerzitě se utvářela její nová podoba a směřování. V období první republiky byl Orientální ústav rozdělen na kulturní a hospodářskou sekci, od konce války pak byla patrná orientace na vědu. Ke změnám dochází i v rámci samotné vědecké práce a od čistě filologického zaměření, ve kterém navíc sílí tendence ke zkoumání pouze živých jazyků, se přistupuje také k bádání nad moderními dějinami a hospodářsko-politickými problémy zemí Asie a Afriky. Od roku 1946 začíná opět vycházet časopis *Archiv orientální*, který původně vycházel v letech 1929–1943, a již v roce 1945 započíná tradice i druhého dodnes vycházejícího orientalistického časopisu *Nový Orient*, ve kterém bude v padesátých letech působit jako šéfredaktor Miroslav Oplt a přispěje do něj řadou článků i básnických překladů z malajštiny, respektive indonéštiny.⁵³

Ústav pořádá množství kurzů orientálních jazyků. Ty jsou propagovány například jedním z prvních koreanistů Aloisem Pultrem, který v *Novém Orientu*, tehdy periodiku populárně-naučném, vydává článek *Orientální jazyk snadno a rychle*.⁵⁴ V kolektivní publikaci *Asian and African studies in Czechoslovakia*, která vznikla za účelem shrnout dosavadní vědeckou činnost československé orientalistiky pro zahraniční publikum, se uvádí, že indonéštinu šlo na FF UK studovat jako volitelný kurz již na samém počátku 50. let, ovšem prostudované studijní plány to nepotvrzují.⁵⁵

č. 2–3, s. 30–32. O jeho údajné roli na Orientálním ústavu se zmiňuje VOTRUBEC, Ctibor. *Indonéská republika*, s. 234.

⁵² DUBOVSKÁ, Zorica, PETRŮ, Tomáš, ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Indonésie*, s. 442–443.

⁵³ Soupis Opltových příspěvků do *Nového Orientu* lze dohledat v Bibliografii Nového Orientu, kterou sestavil David Chaloupka a Jana Jiroušková. (CHALOUPKA, David, JIROUŠKOVÁ, Jana, *Nový Orient: článková bibliografie. Roč. 1.-50. (1945/46-1995)*. Praha: Akademie věd České republiky, Orientální ústav, 1998.

⁵⁴ PULTR, Alois. Orientální jazyk snadno a rychle. *Nový Orient*, 1945/1946, roč. 1, č. 2, s. 7–8. Alois Pultr (1906–1992) v Orientálním ústavu začal působit po druhé světové válce. Roku 1951 začal vyučovat na nově etablovaném oboru koreanistika na FF UK. Zabýval se především korejštinou a korejskou literaturou. Co se nabídky kurzů orientálních jazyků týče, na prvorepublikovou tradici bylo navázáno v případě turečtiny, perštiny, arabštiny a indických jazyků, nově byla vyučována čínština a japonština.

⁵⁵ OPLT, Miroslav (ed.). *Asian and African studies in Czechoslovakia*. Moscow: „Nauka“ Publishing House, Central Department of Oriental Literature, 1967, s. 71. srov. Archiv Univerzity Karlovy (dále: AUK), seznamy přednášek UK 50.–70. léta 20. století.

Již od roku 1946 bylo možné docházet na odpolední a večerní jazykové kurzy do Školy orientálních jazyků, která spadala pod Orientální ústav, ale sídlila v prostorách Československé akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše v Resselově ulici. Na této škole se odehrávaly mj. kurzy malajštiny/indonéštiny, a to s časovou dotací 4–8 hodin týdně.⁵⁶ Škola se dle obtížnosti jazyka mohla absolvovat po třech, nebo čtyřech letech. Kurz nejprve vedl Ivan Hes, který se malajsky naučil během sedmnácti let na Jávě, kde pracoval jako ředitel cukrovaru.⁵⁷ Po roce ho ve vedení kurzu vystřídal Ivan Dubovský, jenž se univerzitní orientalistice začal věnovat při krátkém pobytu na univerzitě v Cambridge mezi lety 1946–1947.⁵⁸ V pražské Škole orientálních jazyků vyučoval indonéštinu přibližně od roku 1947 do roku 1949, kdy odešel do Zlína a začal pracovat v oblasti zahraničního obchodu. S výukou jazyka pokračoval ve formě jazykového cvičení pro začátečníky v rozsahu čtyř hodin týdně v akademickém roce 1949/1950 na Palackého univerzitě v Olomouci.⁵⁹ V časopise *Nový Orient* nalezneme jeho překlady, které pocházejí z let 1947 až 1949. Jedná se převážně o pantuny, formu malajské lidové poezie. Tyto krátké básně byly u prvních indonesistů oblíbenou překladovou látkou.

Předpoklady pro vznik oboru indonesistika po roce 1948

Poté, co se v únoru 1948 k moci dostala Komunistická strana Československa a zanikla pluralitní demokracie, zmizel prostor pro vyjádření svobodné vůle občana, právní stát a svobodný volební systém. Oponenty postihly represe a nedlouho poté začaly politické procesy. Československá zahraniční politika byla ovlivněna zahraniční politikou SSSR. Prostředníkem SSSR v zahraničněpolitických otázkách se Československo po roce 1953 stalo i v souvislosti se šířením ideologické, politické a ekonomické expanze v nově emancipovaných zemích Asie a Afriky. Jednou z těchto zemí byla od roku 1945 – ale fakticky až od roku 1949, kdy skončila národně-osvobozenecká revoluce – i Indonésie.

V souvislosti s tím bylo žádoucí, aby československá společnost měla o nově emancipované Indonésii povědomí, a bylo také chtěné, aby v Československu byli alespoň

---

⁵⁶ PULTR, Alois. Škola Orientálních jazyků. *Nový Orient*, 1945, roč. 1, č. 1, s. 28.

⁵⁷ K jeho působení jako cukrovarníka viz BARTOŠEK, Jaroslav. Výstavba českých cukrovarů ve světě v druhé polovině dvacátého století: Jak jsem ji viděl a prožil jako přímý účastník. *Prameny a studie* [online], 2011, (47), s. 661 [cit. 2023-11-24]. Dostupné

z: https://www.nzm.cz/file/c0bfbff7c23f482d34cf6de01ad50d7b/1313/pas_47o.pdf

⁵⁸ O Ivanu Dubovském (* 29. dubna 1926) se mi zatím nepodařilo dohledat více informací, než zmiňuji v hlavním textu. Informace o jeho pobytu ve Velké Británii čerpám z Archivu bezpečnostních složek (Svazky tajných spolupracovníků, arch. č. TS-670854 MV.). Nad problematičností takového zdroje se zamýšlím v jedné z předchozích kapitol.

⁵⁹ *Seznam přednášek na Palackého univerzitě v Olomouci v akademickém roce 1949–1950*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1949, s. 102.

jazykově vybavení jedinci či lépe odborníci, kteří by dokázali kontakty zprostředkovat. A k tomu měl sloužit v roce 1953 etablovaný studijní obor indonesistika.

Indonesistika v univerzitním prostředí: Od jejího založení po přistoupení Zorici Dubovské

Indonesistiku bylo v minulém století možné na Univerzitě Karlově studovat v jednom ze tří pětiletých běhů. Posluchači přitom obor až do počátku 60. let absolvovali na katedře filologie a dějin Dálného východu, po reorganizaci tato katedra zanikla a nově bylo možné indonesistiku studovat na katedře věd o zemích Asie a Afriky. První cyklus proběhl v letech 1953–1958,⁶⁰ další pak v letech 1964–1969⁶¹ a poslední v letech 1968–1973.⁶² Miroslav Oplt se v prvních letech svého působení na FF UK zavázal vyučovat osm hodin týdně, vedl tak obor prakticky sám. V akademickém roce 1953/1954 přednášel indonéskou gramatiku, kurz indonéštiny a proseminář indonéštiny, v tom dalším návazné předměty a kurz k dějinám Indonésie. Indonéskou konverzaci vyučoval lektor Busono. Když v letním semestru 1957 odjel Oplt na pozvání prezidenta Sukarna na výzkumný pobyt do Indonésie, jako vyučujícího ho zastoupil mongolista a všestranný orientalista Pavel Poucha,⁶³ který v ročníku 1956/1957 vyučoval javánštinu a četbu javánských textů a ve výuce pokračoval i v roce následujícím. Indonéštinu v době Opltovy nepřítomnosti vyučoval teolog František Kotalík, který v jednom ze svých zaměstnaneckých dotazníků mezi osvojenými jazyky uváděl malajštinu.⁶⁴ Zřejmě pro něj, jako pro polyglota, nebyl problém se indonésky naučit.

---

⁶⁰ V tomto studijním kruhu bychom našli Gabriela Altmanna, Evu Vaničkovou a Radku Uhrovou. Gabriel Altmann vystudoval indonesistiku a japanologii. Eva Vaničková působila jako jedna z prvních vyučujících na oboru indonesistika. O Radce Uhrové se mi zatím nepodařilo dohledat bližší informace.

⁶¹ Ve druhém běhu studovali Jaroslav Olša, Zdeněk Zbořil, Vratislav Šťoviček a Dagmar/Dana Zwetschkeová. Jaroslav Olša vystudoval indonesistiku a anglistiku. Zdeněk Zbořil absolvoval studium indonesistiky a historie. Vratislav Šťoviček (1936–2004) vystudoval indonéštinu a angličtinu, z obou jazyků poté překládal. Dagmar/Dana Zwetschkeová obhájila diplomovou práci o indonéském islámu a jeho úloze v indonéské společnosti na počátku 20. století, další její cesty mi zatím nejsou známe. V této době přednášky na oboru poslouchal i historik Rudolf Mrázek.

⁶² Mezi absolventy ročníku 1968–1973 byli Václav Hubinger, Jiří Polišenský, Milan Kenkuš, Jana Nováková (později Kropáčková) a Dagmar Hadravová. Václav Hubinger roku 1980 obhájil doktorskou práci z oblasti indonéských literatur *Rejangská společnost a literatura* a v roce 1989 disertační práci na téma raných dějin státu *Asijský výrobní způsob a počátky raně třídní společnosti v jihovýchodní Asii*. Jiří Polišenský vystudoval indonesistiku a etnografii, vystudovaným oborům se dále nevěnoval, působil v Národní knihovně v Praze. Milan Kenkuš (1947–2021) na FF UK vystudoval indonesistiku a sociologii. Jana Nováková obhájila roku 1973 diplomovou práci na téma vznik a vývoj odborového hnutí v Indonésii. Dagmar Hadravová (* 1949) psala svou diplomovou práci o indonéském stínovém divadle.

⁶³ Pavel Poucha (1905–1986) byl indolog, mongolista a tibetanista působící na FF UK, v Orientálním ústavu a ve Státní jazykové škole.

⁶⁴ František Kotalík (1917–1993) se zabýval mimo jiné semitskými jazyky a působil na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze. Více o Františku Kotalíkovi například NOVOTNÝ, Vojtěch. *Katolická teologická fakulta 1939–1990: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé*

U „malých“ oborů závislých na jednom člověku hrozí, že zde nebude nikdo, kdo by po něm obory případně mohl převzít. Když Miroslav Oplť v létě 1966 odešel na místo zpravodaje ČTK, kontinuitu indonesistické tradice uchránila Zorica Dubovská. Na FF UK začala vyučovat již na konci Oplťova působení, když v akademickém roce 1964/1965 přednášela geograficko-ekonomický přehled Indonésie, a posléze Oplťa plně nahradila. Zorica Dubovská na obor přivedla Soengena Soejona, lektora indoněštiny, který v rámci stipendijního pobytu v Československu na FF UK studoval pedagogiku a psychologii.⁶⁵

Indonesistika v období „normalizace“

Stejně jako na jiných vědních oborech se na indonesistice podepsal vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968. Orientalistika se silnou tradicí byla v období „normalizace“ postupně systematicky utlumována, a to jak na půdě Orientálního ústavu, tak na FF UK.

Množství odborníků muselo odejít a místo nich byli dosazeni méně erudovaní, ale kádrově spolehlivější jedinci.⁶⁶ Snad jen Státní jazyková škola představovala klidné útočiště. V té době vedla orientálního oddělení (vzešlé z výše zmíněné Školy orientálních jazyků) Zorica Dubovská a odejitým odborníkům (například významné japanoložce Vlastě Winkelhöferové⁶⁷) pomohla zajistit na Státní jazykové škole místo vyučujících.

Skončila relativní svoboda bádání a na řadu přišla direktivně „shora“ politikou KSČ určovaná témata orientovaná na moderní a politickou problematiku těchto zemí. Bolestnou ránu Orientálnímu ústavu zasadilo odstranění dlouholetého ředitele Jaroslava Průška (1906–1980) z vedení Orientálního ústavu a jeho vynucený odchod do důchodu na konci února 1971. Ředitelem se poté mezi lety 1971 až 1973 stal Václav Opluštěl (* 1919), který zahájil čistky vedoucí k rozpadu zavedených badatelských skupin. Časté stipendijní a badatelské pobyty v zahraničí se staly minulostí.

Eva Vaníčková vycítila komplikovanost doby již v červenci 1969 – a z dovolené ve Velké Británii se do Československa nevrátila. Emigrace Vaníčkové a zahraniční působení

---

poloviny 20. století. Praha: Karolinum, 2007. Z archiválií se jednalo o AUK, fond Katolická teologická fakulta, nezpracován, Kotalík – zaměstnanecký spis.

⁶⁵ Rozhovor se Soengengem Soejonem vedla Kateřina Sládková 1. a 16. listopadu 2022.

⁶⁶ K problematice prověrek více viz následující dvě publikace: ČERNÁ, Marie a kol. *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí: Československo 1948-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012. VOLNÁ, Katka et al. *Prověřená fakulta: KSČ na Filozofické fakultě UK v letech 1969-1989: edice dokumentů*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009.

⁶⁷ Vlasta Winkelhöferová (1932–2022) v roce 1955 na FF UK absolvovala japanologii a koreanistiku. Badatelsky se zaměřovala především na moderní japonskou literaturu, je mimo jiné autorskou knihou *Slovník japonské literatury* (Winkelhöferová, Vlasta. *Slovník japonské literatury*. Praha: Libri, 2008).

Miroslava Oplta ve druhé polovině 60. let sice způsobily, že se Orientální ústav ocitl bez indonesisty jazykově-literárního zaměření – v únoru 1968 však do Orientálního ústavu nastoupil Rudolf Mrázek, prostor mu věnuji v níže uvedeném biogramu, který se dodnes specializuje na moderní indonéské dějiny.

Shrnutí indonesistických mezníků

V první části této kapitoly jsem se pokusila načrtnout historický kontext a předpoklady, které stály na pozadí vývoje či stagnace oboru. Připomněla jsme výpravy do oblasti Nizozemské východní Indie v 19. a na počátku 20. století. Zmínila jsem počátky výuky malajštiny v Praze – od roku 1946 bylo možné studovat malajštinu ve Škole orientálních jazyků nejprve pod Ivanem Hesem, poté pod vedením Ivana Dubovského. Další vývoj byl ovlivněn politickým vývojem po únoru 1948, kdy se k moci dostala Komunistická strana Československa. Československo se stalo vazalem Sovětského svazu a následovalo jej mimo jiné v zahraničněpolitické orientaci. Etablování indonesistiky na FF UK v roce 1953 je potřeba vidět i v těchto souvislostech. Mezník, který poté předznamenal stagnaci oboru, vznikl vpádem vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 a následným obdobím tzv. normalizace.

V druhé části představím významné osobnosti, které stály za etablováním oboru a jeho raným vývojem, ale také jeho některé další absolventy do roku 1973. V poznámkách pod čarou výše uvádím komplexnější soupis studentů, bohužel se mi v mnoha případech nepodařilo dohledat bližší informace, z tohoto důvodu biogramy některých z nich schází. V biogramech se snažím akcentovat indonesistickou kariéru. K jejich tvorbě využívám rozhovory, v některých případech archivní prameny a případně odkazuji na sekundární zdroje.

Biogramy zakládajících osobností

Miroslav Oplt

Miroslav Oplt se narodil 24. března 1923 v Hostomicích u Teplic.⁶⁸ Maturoval v roce 1943 na gymnáziu a následně byl totálně nasazen. Po válce působil v Československém rozhlase a jako zpravodaj se vypravil k Mezinárodnímu vojenskému tribunálu v Norimberku. Mezi lety 1947–1952 byl redaktorem týdeníku *Svět práce*. V roce 1949 absolvoval Právnickou fakultu UK.

Ještě jako její student se zúčastnil Prvního světového festivalu mládeže a studentstva v Praze roku 1947 a během něj se poprvé setkal s Indonésany (mj. se zmiňovaným lektorem Busonem), někteří z nich pak v Praze setrvali a dále studovali. Oplt na to vzpomíná ve svých pamětech následovně: „*Koncem roku 1947 jsem už mluvil docela obstojně malajsky a poprvé jsem si mohl vyzkoušet své znalosti v praxi. Bylo to na I. mezinárodním festivalu mládeže a studentstva v roce 1947. (...) Do Prahy tehdy přijela početná delegace indonéských studentů (...).*“⁶⁹

Od roku 1952 pak působil jako vědecký pracovník Orientálního ústavu, který byl právě v tom roce začleněn jako vědecký ústav do Československé akademie věd. Oplt zůstal formálně pracovníkem Orientálního ústavu i mezi červencem 1966 a koncem roku 1971, kdy působil jako zpravodaj Československé tiskové kanceláře, Rudého práva a Československého rozhlasu v Indonésii, Singapuru a Malajsi. Ještě předtím se během čtrnácti let, kdy pobýval převážně v Praze, věnoval široké škále aktivit zahrnujících činnost badatelskou, tlumočnickou, překladatelskou, populárně-naučnou a působil též jako vysokoškolský pedagog.

Miroslav Oplt sestavil trojjazyčnou učebnici indonéštiny *Bahasa Indonesia* (1960, 1966), která zůstává relevantní dodnes.⁷⁰ Jedná se o klíčový výukový materiál, na kterém poté česká indonesistika dále stavěla. V badatelských plánech dalšího směřování Orientálního ústavu, které byly sestavovány pro Akademii věd, si Oplt například předsevzal, že připraví slovník česko-indonéský a indonésko-český či antologii moderní indonéské poezie nebo vydá batacký rukopis ze sbírek Náprstkova muzea.⁷¹ Proč se tyto plány nakonec nepodařilo plně

---

⁶⁸ Základní životopisná data srov. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999, s. 366–367.

⁶⁹ OPLT, Miroslav. *Hledání Indonésie*, s. 8.

⁷⁰ OPLT, Miroslav. *Bahasa Indonesia = Učebnice indonéštiny = Indonesian language: Vysokošk. příručka*. 1. vyd. Praha: SPN, 1960. (Druhé vydání 1966.)

⁷¹ Masarykův ústav a Archiv AV ČR (dále: MÚA, A AV ČR), fond Orientální ústav ČSAV, k. 11, inv. č. 39, například Výhledový plán vědecké práce na období 1955–1960 z roku 1953.

zrealizovat, se lze jen domnívat – mohlo jít o důvody finanční, časové nebo souběh různých okolností.

V 50. a 60. letech přeložil Miroslav Oplt díla, která tvoří podstatnou část indonéské literatury dosud převedené do češtiny. Z prozaických textů se jedná například o román Pramoedya Ananta Toera *Na břehu řeky Bekasi* (1962) nebo Idrusovu povídku *Piké na rubáš* v časopise *Světová literatura* (1963) nebo pár dalších. Překládal také poezii – básně přitom zasílal do různých československých dobových periodik – a sestavil částečně se překrývající výběry *Pantuny o lásce: Malajská lidová poesie* (1954) a *Drahokamy v trávě: Indonéské milostné pantuny* (1963). Dílo Miroslava Oplta je ovšem širší a dosud čeká na zpracování komplexnější bibliografie.

Jako tlumočník se věnoval nejedné delegaci, ovšem setkání s prvním indonéským prezidentem Sukarnem, jenž roku 1956 navštívil Československo, předurčilo další vývoj jeho kariéry. Indonéský prezident ho pozval na půlroční stipendijní pobyt do Indonésie, kde mohl mimo jiné přednášet o československé literatuře na univerzitě Gadjah Mada v Yogyakarta. Také tam získal cenný etnografický a jiný materiál, který mohl dále zpracovávat v Praze.

Oplt se z výše zmíněného zpravodajského postu do Prahy vrátil začátkem 70. let. Dále poté působil v mezinárodní redakci ČTK a v Československém rozhlasu. V druhé polovině 80. let odešel do důchodu, ale popularizaci se věnoval nadále, vydal *Návraty na Bali* (1985) a *Hledání Indonésie* (1989). V devadesátých letech mu zdravotní stav již nedovoloval pokračovat v širokém pracovním a publikačním záběru. Miroslav Oplt zemřel 29. července 1998.

Zorica Dubovská

Zorica Horáčková, později Dubovská, se narodila 11. dubna 1926 v Praze Smíchově.⁷² V rozhovoru pro Paměť národa hovořila o tom, že pocházela z dobře situované rodiny a že v dětství nepocítovala žádný nedostatek. Vzorem pro Zoricu Horáčkovou byl její otec, který ovládal několik cizích jazyků.⁷³ Nasměrovaná z rodinného prostředí se jim sama začala brzy věnovat, na gymnáziu tíhla k italštině.

---

⁷² K tvorbě biogramu byl prostudován například osobní spis Zorici Dubovské v AUK. AUK, fond FF UK, zaměstnanecký spis, N. 2, Dubovská.

⁷³ Rozhovor se Zoricou Dubovskou pro projekt Paměti národa Příběhy 20. století vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015. Pro přihlášené uživatele je rozhovor v plné délce přístupný viz: <https://www.pametnaroda.cz/cs/dubovska-roz-horackova-zorica-1926>

Za druhé světové války byla totálně nasazena, maturovala v září 1945. Od října 1945 do června 1950 studovala na Vysoké škole obchodní. Přitom docházela na kurz malajštiny k výše zmíněnému Ivanu Hesovi, a to se svým budoucím manželem, Ivanem Dubovským. Během studia pracovala v Ústavu románských jazykových studií FF UK jako pomocná vědecká síla. Mezi lety 1950 a 1955 studovala na téže fakultě obecný jazykozpyt se zaměřením na jazyky Indonésie a arabštinu. Studium zakončila diplomovou prací na téma fonologický rozbor indonéštiny. Konzultovala mimo jiné s předním lingvistou Vladimírem Skaličkou.⁷⁴

Na počátku 50. let byla zaměstnána ve Zlíně u podniku zahraničního obchodu Exico, který se zabýval dovozem a vývozem kožených a gumárenských výrobků a surovin, a postupně se dostala až na Ministerstvo zahraničních věcí. Pro něj pracovala mezi lety 1958–1959 na československém velvyslanectví v Jakartě. Nepůsobila jako diplomatka, na starosti měla administrativu a účetnictví.⁷⁵

Vztah s Dubovským nevydržel, ale nadšení pro Indonésii ano. Po návratu z Indonésie působila Dubovská ve Státním pedagogickém nakladatelství a od roku 1959 také začala vyučovat indonéštinu ve Státní jazykové škole, která navazovala na poválečnou výuku ve Škole orientálních jazyků. Od září 1964 tam vedla orientální oddělení a na místě setrvala až do roku 1984. Během toho absolvovala roku 1979 dvouměsíční stáž v Indii, tam studovala sanskrt a pracovala na překladu starojavánského eposu *Arjuna Wiwaha*. Ten vyšel pod názvem *Arjunova svatba* roku 2016 přebásněný vietnamistou Petrem Komersem.⁷⁶

Ve třetím běhu indonesistiky na FF UK (v letech 1968 až 1973) působila prakticky sama. Mezi její předměty patřily například gramatika indonéštiny, praktický kurz nebo úvod do lingvistiky.

Jako jsou počátky výuky indonéštiny na UK spjaty se jménem Miroslava Oplta, ve Státní jazykové škole se o kurzy zasadila právě Zorica Dubovská. Na přelomu 50. a 60. let v této škole existoval kurz pro začátečníky i pro pokročilé, dohromady zde studovalo více než dvacet studentů. Tolik posluchačů indonéština získala mimo jiné díky nové učebnici indonéštiny – jedná se zřejmě o tu, která pro širší okruh zájemců vyšla až roku 1998 pod názvem *Indonéština* a která zůstává poslední vydanou učebnicí tohoto jazyka v České republice.⁷⁷

---

⁷⁴ Vladimír Skalička (1909–1991) se zabýval obecnou lingvistikou, převážně typologií jazyků. Ve školním roce 1955/1956 vyučoval na indonesistice předmět Indonéské jazyky.

⁷⁵ Rozhovor se Zoricou Dubovskou vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015.

⁷⁶ KANWA, Empu. *Ardžunova svatba*. Překlad Zorica Dubovská. Přebásnil Petr Komers. Praha: Karolinum, 2016.

⁷⁷ DUBOVSKÁ, Zorica. *Indonéština*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1998.

Indonesistickou tradici na FF UK obnovila Zorica Dubovská studijními běhy mezi lety 1992 a 1997 a následně 1997 a 2002.

Dubovská publikovala mimo jiné v časopisech *Nový Orient*, *Světová literatura* a *Svět a divadlo*. Sestavila skripta pro studenty indonéštiny *Buku Batjaan Indonesia: Indonéska čítanka*.⁷⁸ Přeložila *Indonéské lidové pohádky*,⁷⁹ antologii moderních javánských povídek *Veselé a strašidelné povídky z Jávy*⁸⁰ nebo *Bajky a pověsti Indonésie*.⁸¹ Dále připravila seznámení s javánštinou v patnácti lekcích *Úvod do javánštiny*.⁸² Rovněž byla spoluautorkou knihy *Dějiny Indonésie*.⁸³ Zorica Dubovská zemřela 6. prosince 2021.

Eva Vaníčková

Eva Rábelová, později Vaníčková, se narodila 9. listopadu 1932 v Brně a ani její cesta k indonesistické kariéře nebyla přímá, právě naopak. Vaníčková se nejprve vyučila prodavačkou a pracovala v továrně. Na FF UK se dostala počátkem 50. let, studium indonesistiky a nederlandistiky úspěšně zakončila roku 1958 a v témže roce nastoupila jako odborná asistentka do Orientálního ústavu ČSAV.⁸⁴

V roce 1960 se ucházela o možnost studovat v Indonésii, což se jí podařilo v listopadu 1961, kdy zahájila studium na Jávě na univerzitě Gadjah Mada. Zde měla několik oblastí zájmu, například studovala nejstarší podobu javánštiny, ale i filologii moderní javánštiny; dále se věnovala historii, literatuře a srovnávací jazykovědě indonéských jazyků. Badatelské působení jí komplikovaly nejen zdravotní problémy, ale zejména kritická vnitropolitická situace, která již tou dobou v Indonésii panovala.

„Nevím, zda jste informováni o současné hospodářské situace zde – ceny všeho druhu zboží neustále stoupají (...). Nejhorší je, že zboží je zřídka kdy v obchodech. Rýže, cukr a olej je pouze na příděl. Prodělala jsem několikrát během dvou měsíců horečnaté stavy, které se

---

⁷⁸ DUBOVSKÁ, Zorica. *Buku Batjaan Indonesia: indonéska čítanka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.

⁷⁹ DUBOVSKÁ, Zorica. *Indonéské lidové pohádky*. Praha: Odeon, 1966.

⁸⁰ DUBOVSKÁ, Zorica. *Veselé a strašidelné povídky z Jávy*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2020.

⁸¹ DUBOVSKÁ, Zorica. *Bajky a pověsti Indonésie*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2017.

⁸² DUBOVSKÁ, Zorica. *Úvod do javánštiny*. Praha: Academia, 1975.

⁸³ DUBOVSKÁ, Zorica., PETRŮ, Tomáš, ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Indonésie*.

⁸⁴ Zde bych ráda doplnila drobné upřesnění. Psát o Filozofické fakultě v tomto období není tak docela přesné, mezi lety 1951–1959 byla FF UK rozdělena na filozoficko-historickou a filologickou fakultu. Více o tom pojednává kniha HAVRÁNEK, Jan, POUSTA, Zdeněk. *Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990*. IV. svazek, období 1918–1990. Praha: Karolinum, 1998, s. 446.

neustále vracejí. (...). Bohužel musela jsem přerušit soukromé hodiny javánštiny a veškeré peníze věnuji na nákup potravin (...).“⁸⁵

V červnu 1962 se vrátila zpět do Prahy a pokračovala ve výzkumu. Eva Vaníčková byla spoluautorkou pátého dílu *Z dějin literatur Asie a Afriky* (1964), jenž se věnoval literatuře jihovýchodní Asie a Indie.⁸⁶ Mezi lety 1961 až 1969 publikovala v *Novém Orientu* a *Archivu Orientálním*, jedná se například o drobné překlady z indonéštiny a články zabývající se javánským divadlem.⁸⁷ Pohádku *Čarovný pták* vydala samostatně jako sešit roku 1965.⁸⁸ Rovněž se společně s barmistkou Dagmar Bečkovou (* 1934) pod vedením Jaroslava Průška podílela na přípravě kapitoly o literatuře jihovýchodní Asie pro *Slovník spisovatelů Asie a Afriky* (1967).⁸⁹ Pražské studijní úsilí završila obhajobou disertační práce *Indonéské dramatické umění v proměnách národního hnutí* (1967).

Po odchodu Miroslava Oplta převzala Eva Vaníčková výuku dějin literatury na FF UK. Mezi lety 1967 a 1968 přednášela dějiny javánské literatury, v roce následujícím vedla proseminář. Po emigraci roku 1969 pracovala na univerzitě SOAS v Londýně.

Další její kroky vedly do Austrálie, kde následně získala občanství, a na Nový Zéland. V letech 1973 až 1997 přednášela indonéštinu na Victoria University of Wellington a připravila tam akreditaci pro obor indonesistika. Důchod trávila v Austrálii, volný čas věnovala literární komparatistice a vlastní beletristické tvorbě s indonéskou tematikou.⁹⁰ Eva Vaníčková zemřela 2. května 2021.

---

⁸⁵ MÚA, A AV ČR, fond Orientální ústav ČSAV, k. 36, i. č. 196, Spolupráce s jednotlivými státy, Indonésie, 1955–1965, dopis E. Vaníčkové z března 1962 adresovaný ředitelství OÚ.

⁸⁶ Eva Vaníčková pro tuto publikaci napsala kapitolu o javánské literatuře. Spoluautorem byl rovněž Miroslav Oplt, který přispěl pojednáním o literatuře malajské a indonéské. FIŠER, Ivo, KRÁL, Oldřich et al. *Z dějin literatur Asie a Afriky. V., (Literatury jihovýchodní Asie a Indie)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.

⁸⁷ Jde například o následující překlady:

Šakal a opice. Bajky z Minahasy. *Nový Orient*, 1961, roč. 16, č. 9, s. 203.

Boesje, Motinggo: Zbraň. *Nový Orient*, 1963, roč. 18, č. 1, s. 4–5.

Trisnojuwono: V jídelním voze. Nepochopení. *Nový Orient*, 1965, roč. 20, č. 9, v příloze s. 1–4.

Soetrisno, Imam: Nový rok. *Nový Orient*, 1966, roč. 21, č. 1, s. 28.

Studie z Archivu Orientálního: Vaníčková, Eva: A Study of the Javanese Ketoprak. *Archiv orientální*, 1965, roč. 33, č. 3, s. 397–450.

⁸⁸ Dajoh, M. R.: *Čarovný pták*. Praha: SNDK, 1965.

⁸⁹ PRŮŠEK, Jaroslav et al. *Slovník spisovatelů. Asie a Afrika*. Praha: Odeon, 1967. 2 sv. Kapitola o literatuře jihovýchodní Asie se nachází v prvním svazku.

⁹⁰ Beletristická tvorba Vaníčkové viz VANÍČKOVÁ, Eva. *Pardál za úplňku a jiné povídky*. Pathway Publishing, 2014.

Gabriel Altmann

Gabriel Altmann se narodil 24. května 1931 na jihu středního Slovenska ve městě Poltár, vyrůstal v jazykově pestrém prostředí, kromě slovenštiny ovládal také maďarštinu a němčinu. Na FF UK zakončil studium indonesistiky a japanologie v roce 1958. Paralelně se studiem na FF UK navštěvoval přednášky na Matematicko-fyzikální fakultě UK, a později matematickou a jazykovou erudici v bádání propojoval.⁹¹

Věnoval se především lingvistice, a to nejprve na půdě Orientálního ústavu Slovenské akademie věd. Počátkem 60. let navštívil Indonésii, v archiváliích v Masarykově ústavu je dochovaný návrhový list na roční stipendium v Indonésii, výjezd měl být zaštitěn československo-indonéskou kulturní dohodou.⁹² K dlouhodobému pobytu ovšem nedošlo, Altmann v souostroví bádál pouze od března do května 1963. Kromě sběru materiálu pro doktorskou práci, přednášel v indonéštině o matematické lingvistice na univerzitách v Jakartě, Bandungu a Yogyakarta a posuzoval tam také úroveň filologických fakult pro budoucí možnou spolupráci s ČSAV. Příležitost k vlastní studijní práci prakticky neměl, jednak byl zaměstnán svým pracovním posláním a také se musel každodenně potýkat se zhoršující se hospodářskou a bezpečností situací v Indonésii.

Co se týče indonesistických počinů, Altmann byl autorem překladu malajských a sundských pohádek, které vyšly jako *Príbehy figliara kančila* (1962). *Príbehy Hang Tuaha*, překlad díla ze staré malajské literatury, vyšly roku 1969. Od roku 1968 působil v SRN, od roku 1970 až do svého odchodu do důchodu v roce 1996 pracoval jako profesor matematické lingvistiky na Porúrské univerzitě v německé Bochumi.⁹³ Gabriel Altmann zemřel 3. března 2020.

Indonesisté: 1964–1969

Rudolf Mrázek

Rudolf Mrázek se narodil 18. června 1942. Mezi lety 1959–1964 absolvoval na FF UK historii a bohemistiku, obhájil diplomovou práci *Politický vývoj v Indonésii v období vyhlášení nezávislosti*. Od roku 1964 navštěvoval kurzy indonéštiny a indonéských dějin v rámci oboru

⁹¹ Informace pochází z článku UHLÍŘOVÁ, Ludmila: Sedmdesátiny Gabriela Altmanna. *Slovo a Slovesnost*, 2001, roč. 62, č. 4, s. 318–319.

⁹² MÚA, A AV ČR, fond Zahraniční odbor Úřadu presidia ČSAV 1960–1964, inv. č. 456.

⁹³ ANDREEV, Sergey et al. Gabriel Altmann (1931–2020). *Glottometrics*, 2021, s. 4–8. Nekrolog Gabriela Altmanna obsahující biografické údaje a také bibliografii jeho lingvistických děl.

indonesistika na katedře věd o zemích Asie a Afriky, kde poté sám přednášel. Ve studijním roce 1971/1972 se věnoval problémům moderní Indonésie a v následujícím roce vyučoval diplomový seminář.

Od února 1968 byl také vědeckým pracovníkem OÚ ČSAV. Mezi lety 1969–1970 působil v americké Ithace na Cornell University. Během svého působení v Orientálním ústavu vytvořil mnoho hodnotných, byť dobově poplatných publikací, například životopis vietnamského vůdce Ho Či Mina či rozsáhlou monografie *Jihovýchodní Asie ve světové politice: 1900 až 1975* (1980).⁹⁴ Publikoval též například v Novém Orientu, ovšem Mrázekova komplexnější bibliografie na zpracování ještě čeká.⁹⁵ K Novému Orientu dodejme, že mezi lety 1981–1989 pracoval v jeho redakční radě. Mrázek zůstal vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu do roku 1990, kdy odešel do Spojených států, konkrétně na University of Michigan, kde je dnes emeritním profesorem.

Jaroslav Olša

Jaroslav Olša se narodil 9. března 1938. Na FF UK dokončil roku 1969 studium indonesistiky a anglistiky. Během období tzv. normalizace odešel do Polska. Olša se stal prvním velvyslancem v Indonésii (1993–1998).

Jaroslav Olša se zabýval slovníkářskou činností, byl autorem česko-indonéského slovníku (2003) a indonésko-českého (2010) – a je nutné poznamenat, že do té doby v Československu, potažmo v České republice žádné slovníky zpracovávající indonéštinu neexistovaly a na jeho práci zatím nikdo nenavázal. Klíčovými počiny jsou rovněž jeho literární překlady. Sestavil mimo jiné antologii moderní indonéské literatury *Tygr! Tygr!*⁹⁶ nebo knihu převyprávěných příběhů *Sultán a král Kobra. Malajské báje a legendy* (2011). Jaroslav Olša zemřel 29. března 2023. Pro komplexnější biogram a bibliografické údaje je vhodné navštívit jeho stránku na wikipedii, kterou si zřejmě zpracovával sám.⁹⁷ Odkazoval se na ni ve společném rozhovoru.

---

⁹⁴ MRÁZEK, Rudolf. *Ho Či Min*. Praha: Horizont, 1983. MRÁZEK, Rudolf. *Jihovýchodní Asie ve světové politice: 1900–1975*. Praha: Svoboda, 1980.

⁹⁵ Zde uvádím alespoň tyto kulturněhistorické články: Mrázek, Rudolf: Javánské motivy v životě a díle Konstantina Biebla. *Nový Orient*, 1979, roč. 34, č. 6, s. 175–180, č. 7, s. 209–213, č. 8, s. 238–242. Mrázek, Rudolf: „Wayang: chvála stínu“. *Nový Orient*, 1989, roč. 35, č. 10, s. 311–314.

⁹⁶ OLŠA, Jaroslav (ed.). *Tygr! Tygr!: Moderní povídky z Indonésie*. Praha: Gutenberg, 2007.

⁹⁷ *Jaroslav Olša*. [online] [cit. 2024-5-20] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_Ol%C5%A1a

Zdeněk Zbořil

Zdeněk Zbořil se narodil 22. října 1938. Na FF UK roku 1968 absolvoval studium historie, v diplomové práci zpracovával období indonéské revoluce: *Indonésie 1945–1949, boj o charakter indonéské revoluce*. Paralelně se studiem historie začal navštěvovat přednášky na indonesistice. Mezi lety 1969–1971 a také během porevoluční obnovy indonesistiky 1992–2004 na indonesistice přednášel moderní dějiny. Odborně se věnuje také politologii.

Významným počinem je to, že jako spoluautor připravil monografii *Dějiny Indonésie*, napsal mimo jiné třetí oddíl věnující se novým dějinám Nizozemské východní Indie a Indonésie. Je rovněž autorem rozsáhlé publikace *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*.⁹⁸

[Indonesisté: 1968–1973](#)

Václav Hubinger

Václav Hubinger se narodil v Praze 14. října 1949. V roce 1974 zakončil studium indonesistiky a etnologie na FF UK diplomovou prací *Folklórní literatura a společnost kmene Rejang*. V roce 1980 obhájil rigorózní práci z oblasti indonéských literatur: *Rejangská společnost a literatura* a poté v roce 1989 disertaci na téma raných dějin státu: *Asijský výrobní způsob a počátky raně třídní společnosti v jihovýchodní Asii*. Po krátkém působení v Náprstkově muzeu (1975–1976) pracoval v Encyklopedickém ústavu ČSAV (1976–1989). V roce 1978 připravil text o jednom z indonéských etnik k výstavě v Náprstkově muzeu *Batakové v Čechách*. Publikoval též v *Novém Orientu*.⁹⁹

Poté pracoval v Ústavu etnologie a folkloristiky ČSAV (1989–1993). V akademickém roce 1993–1994 přednášel na Ústavu etnologie na FF UK v Praze. Během akademické kariéry byl členem řady vědeckých společností a působil v redakčních radách několika časopisů, například mezi lety 1993–1996 v periodiku *Social Anthropology/Anthropologie Sociale* Evropské asociace sociálních antropologů (EASA).

---

⁹⁸ ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

⁹⁹ HUBINGER, Václav. Britská koloniální expanze na Sumatře 1685–1824. *Nový Orient*, 1978, roč. 33, č. 1, s. 19–21.

V roce 2000 se podílel na překladu knihy významného amerického antropologa Clifforda Geertze *Interpretace kultur*.¹⁰⁰ V roce 2006 vydal příručku pro adepty diplomacie *Encyklopedie diplomacie*.¹⁰¹ Je autorem řady etnologických a kulturněantropologických studií.

Od října 1994 do února 2015, kdy odešel do důchodu, byl pracovníkem MZV ČR. Post velvyslance zastával v Portugalsku, Keni, Brazílii a Turecku. Václav Hubinger publikuje do dnešních dní, věnuje se zejména populárně-naučné literatuře.¹⁰²

Jiří Polišenský

Jiří Polišenský se narodil 22. června 1950 v Šubířově v okrese Prostějov. Střední školu již absolvoval v Praze. Po maturitě v roce 1968 začal na FF UK studovat kombinaci indologie (konkrétně hindština) a indonesistiky, v prvním roce studia přestoupil z indologie na etnologii. Roku 1976 zakončil studium indonesistiky a etnologie na FF UK diplomovou prací *Masjumi – úloha islámu v politice moderní Indonésie*.¹⁰³

Nepodařilo se mu najít uplatnění ve vystudovaných oborech, rekvalifikoval se tedy knihovnickým kurzem. Polišenský byl zaměstnán v Národní knihovně (tehdy Státní knihovně ČSR) od listopadu 1976 do března 2017, zde vystřídal různá místa, roku 1994 se stal ředitelem odboru správy a ochrany fondů, podílel se na různých projektech, mimo jiné zaměřených na digitalizaci a program Kramerius.¹⁰⁴ Indonésii zatím nenavštívil a jeho kariéra byla od indonesistických i od etnologických témat vzdálená, výjimku tvoří jeho spoluautorství na publikaci *Slovník současných nebo dávno vymřelých etnik* (1985) přibližující jazykovou situaci a historicko-kulturní kontext mnoha set etnických skupin.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. V anglickém originálu *Interpretation of Cultures* kniha vyšla již v roce 1973. Jedná se o soubor esejů amerického antropologa prezentující interpretativní a symbolické pojetí kultury.

¹⁰¹ HUBINGER, Václav. *Encyklopedie diplomacie*. Praha: Libri, 2006.

¹⁰² Zmíním například HUBINGER, Václav. *Lidojedství*. Praha: Public History, 1996.

HUBINGER, Václav. *Diplomatické theatrum mundi*. Praha: Epoque, 2017.

¹⁰³ Akronym psán též Masjumi, celým názvem Maylis Syuro Muslimin Indonesia, v překladu Ústřední svaz indonéských muslimů

¹⁰⁴ Podrobnější pracovní životopis Jiřího Polišenského je dostupný v online slovníku českých knihovníků. [online]. [cit. 2024-4-4] Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/publ/sck/00000/06/000000680.htm>.

¹⁰⁵ HUBINGER, Václav; HONZÁK, František; POLIŠENSKÝ, Jiří. *Národy celého světa. Malé encyklopedie, Svazek 18*. Praha: Mladá fronta, 1985.

Teoreticko-metodologická část

Vzpomínám si, jak jsme v některém z úvodních seminářů na oboru orální historie – soudobé dějiny (dále OHSD) polemizovali nad tím, zda chápeme orální historii jako samostatný vědní obor, či jako metodu.¹⁰⁶ Domnívám se, že jasná odpověď na tuto otázku není, vždy to závisí na přístupu výzkumníka. V mém případě, ačkoliv práci tvořím v rámci studijního oboru OHSD, vnímám orální historii jako metodu, jako vyplnění metodologické mezery, kterou jsem pocítovala při studiu oboru indonesistika, který byl filologicky zaměřený a podával kulturně-historický přehled, ale na metodologii prostor již nezbýval.¹⁰⁷

V této kapitole se pokusím načrtnout, jakým způsobem k metodě orální historie přistupuji, a jak se s ní snažím pracovat. Dále se zaměřím na orální historii v prostředí tzv. intelektuálních elit a také na konkrétní použití orální historie v tomto projektu: od kontaktování narátorů, přes nahrávání rozhovorů až po některá specifika tohoto výzkumu.

Měníci se přístupy k orální historii aneb paradigmatické změny

Před zahájením studia OHSD jsem nad rozhovory přemýšlela pouze tak, že získané informace sloužily k zaplnění „bílých míst“. Ceníla jsem si vzpomínek pamětníků pro jejich pramennou hodnotu. Chápala jsem je jako prakticky jedinou další možnost, jak se po prostudování sekundární literatury a archivního materiálu dále zabývat určitým tématem.

Až ex post jsem se dozvěděla, že zmíněné zaměření na faktografičnost je pozitivistickým přístupem, který je dnes mezi orálními historiky převážně již překonaný. O pozitivistické orální historii hovoříme v souvislosti s poválečným znovuoobjevením paměti jako pramene pro historické poznání od druhé poloviny 40. let až do 70. let. Tehdy začali někteří odborníci poukazovat na to, že paměť je zdrojem značně nespolehlivým, že vzpomínky mohou být zkresleny ve stáří nebo ovlivněny kolektivní pamětí.

---

¹⁰⁶ Této problematice se věnoval například Pavel Mücke (MÜCKE, Pavel. Mezi metodou a oborem. Orální historie a bádání o soudobých dějinách. *Illuminace*, 2008, č. 1, s. 188–191. Okrajově ji zmínila také například Radmila Švaříčková-Slabáková (ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila. Orální historie a paměťová studia: diverzita, či konvergence?. *Theatrum historiae*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, č. 14, s. 69–78.

¹⁰⁷ Například Zdeněk Štípl, indolog působící na FF UK, v podcastu Steppin into Asia mluvil o tom, že hlavním pracovním nástrojem orientalistů je jazyk a že metodologii si orientalista musí osvojit sám nebo využít dalšího studia. *Rozhovor se Zdeňkem Štípem* [online]. [cit. 2023-12-11] Dostupné z: <https://steppinintoasia.podbean.com/e/deeptalk-02-zdenek-stipl/>

Nastával tedy čas, ve kterém se začal proměňovat předmět výzkumu v orální historii. Tuto situaci je možné vidět jako změnu paradigmatu.¹⁰⁸ Objevuje-li se problém, v tomto případě ona kritika paměti, se kterou si aktuální paradigma nedokáže poradit, dojde k nahrazení novým. O paradigmatech v orální historii hovoří Alistair Thomson v článku *Four Paradigm Transformations in Oral History*.¹⁰⁹ V případě orální historie však nedochází k plnému nahrazení paradigmat (kromě posunu od pozitivismu k post-pozitivismu): post-pozitivismus, intersubjektivní obrat i digitální revoluce spolu dnes koexistují.

Italský post-pozitivistický orální historik Alessandro Portelli a jeho kolegyně Luisa Passerini se stali v 70. letech minulého století průkopníky revize. Upozorňovali, že není možné posuzovat míru pravdivosti vzpomínek, ale že klíčové je zkoumat způsoby a formy, jakými lidé rozumějí minulosti. Jak naznačuje Portelli: orální historie nám neříká tolik o událostech jako spíše o jejich významu.¹¹⁰

Tvořit v post-pozitivistickém paradigmatu, ale nezapomínat na pozitivismus

V rámci této práce se chci pokusit tvořit interpretaci v post-pozitivistickém paradigmatu, nicméně se navracím i k tomu, jak se rozhovory používaly před zmíněným paradigmatickým zlomem. Následující řádky věnuji zamyšlení nad možnostmi tohoto „dvojího“ použití.

Historička působící na University of Glasgow Lynn Abrams píše, že snaha „rekonstruovat dějiny“ zůstává i dnes hlavní a zcela legitimní motivací mnoha orálně-historických projektů.¹¹¹ K Abrams se připojuje i britský historik Paul Merchant, který v článku *What oral historians and historians of science can learn from each other* naznačuje obrat „od pozitivistického přístupu k post-pozitivistickému a zase zpět“. Merchant to ukazuje na tom, jak s rozhovory pracují historici vědy a jak orální historici. Historici vědy často oceňují rozhovory spíše pro to, co říkají o aspektech minulého dění, než aby se věnovali narativům. Merchant jim

---

¹⁰⁸ Dle Thomase S. Kuhna, filozofa a teoretika vědy, se termín paradigma používá ve dvou významech, pro nastíněnou situaci je relevantní tento: „*Na jedné straně se vztahuje na celkovou konstelaci víry, hodnot, technik atd., kterou členové daného společenství sdílejí.*“ (KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: Oikoymenth, 1997, s. 174.) Thomas S. Kuhn poprvé vydal citovaný esej v roce 1962.

¹⁰⁹ Thomson nastiňuje čtyři paradigmatické zlomy: zmíněné znovuobjevení paměti po druhé světové válce, post-pozitivistický zlom, o kterém se zmíním záhy. Třetím je poté obrat k intersubjektivitě na konci 80. let minulého století: vždy je nutné reflektovat, jakým způsobem badatel ovlivnil výzkum. Poslední představuje digitální revoluce, ve které se orální historie nachází v současnosti. THOMSON, Alistair. *Four Paradigm Transformations in Oral History*. *The Oral History Review*. 2007, č. 1, s. 50–70. DOI: [10.1525/ohr.2007.34.1.49](https://doi.org/10.1525/ohr.2007.34.1.49)

¹¹⁰ PORTELLI, Allesandro. *What Makes Oral History Different*, s. 63–74. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.). *The Oral History Reader*. New York: Routledge, 2006.

¹¹¹ ABRAMS, Lynn. *Oral History Theory*. Londýn: Routledge, 2016, s. 5.

připomíná možnost orálně-historické interpretace v duchu post-pozitivismu. A orální historiky nabádá k větší otevřenosti vůči pozitivistickému přístupu.

Přední orální historik Alistair Thomson naznačuje v článku *Making the most of memories: the empirical and subjective value of oral history*, jestli není na škodu, že se původní motivace orálních historiků vytratila pod tíhou teorií. Ačkoliv je jeho studie o australských mužích, kteří bojovali v první světové válce (*Anzac Memories: Living with the Legend*), ceněna pro post-pozitivistickou interpretaci, obsahuje rovněž cenné informace k zaplnění bílých míst.

Nutno však dodat, že jedna věc je mít onen pozitivistický záměr posvěcený od předních orálních historiků a koncentrovat se i na faktickou stránku výpovědí, ovšem v moment, kdy se ukáže, že pro narátory není „mé“ téma stěžejní¹¹², rozhovor nemůže fungovat jako zdroj nového poznání. Zkrátka v nich žádné dosud neznámé faktografické informace nebudou. Pokud to vztáhnou na tuto práci, předpokládala jsem, že pro narátory bude studium indonesistiky na FF UK důležitým tématem, které vyličí do podrobností, nicméně například Václav Hubinger¹¹³ více akcentoval jiná témata.

Není dobré se upínat na to, že díky orálně-historickým rozhovorům badatel získá dosud chybějící faktografické údaje. Pokud to nastane, může to být příjemný doplněk, který výzkumníkovi může sloužit jako pomyslný odrazový můstek do dalšího bádání a ověřování. Není ale příliš vhodné se na konkrétní data a jména doptávat, může to narušit přirozený tok řeči a myšlenek. Pokud si narátor ony faktické informace pamatuje, sdělí je obvykle sám.

Orální historie v prostředí tzv. intelektuálních elit¹¹⁴

Dějiny moderní orální historie se začaly psát v anglosaském světě. Připomeneme-li její počátky ve čtyřicátých letech minulého století ve Spojených státech, zjistíme, že se zde rozvíjely projekty, ve kterých byly shromažďovány rozhovory s vlivnými a mocnými, ale také, že se rozvíjela tradice dalších přístupů, mezi nimi tzv. chicagský model, který dával hlas obyčejným

---

¹¹² To, čemu já jako tazatel věnuji pozornost, nemusí být pro narátora stěžejním tématem. Toto zmiňuje například Ruthellen Josselson. JOSSELSON, Ruthellen. On Writing Other People's Lives: Self-Analytic Reflections of a Narrative Researcher, s. 60–71. In: Josselson, Ruthellen (eds.). *Ethics and process in the narrative study of lives*. New York: Sage Publications, 1996. DOI: [10.4135/9781483345451.n5](https://doi.org/10.4135/9781483345451.n5)

¹¹³ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹¹⁴ Toto označení přebírám od Jiřího Hlaváčka, který o tzv. intelektuálních elitách píše ve studii HLAVÁČEK, Jiří. Promarněné naděje? Praktické a etické problémy orálně-historického výzkumu tzv. intelektuálních elit. In: Mücke, Pavel – Brychta, Martin (eds.). *Na hranici mezi minulostí a přítomností: současné perspektivy orální historie*. Praha – Ostrava: Česká asociace orální historie – Ostravská univerzita, 2016, 109–122. (dále: HLAVÁČEK, J. Promarněné naděje)

lidem.¹¹⁵ Co se týče orální historie v prostředí tzv. intelektuálních elit, kterému se věnuji v této práci, vnímám ji jako subdisciplínu tradiční orální historie s vlivnými a mocnými – *elite oral history*¹¹⁶.

Ale v některých projektech s tzv. intelektuálními elitami se lze setkat také s akcentem směrem k tzv. chicagskému modelu. V případě této práce tomu tak je, zde dostávají hlas opomíjení čeští indonesisté, a to jak na poli humanitních oborů celkově, tak také přímo mezi jinými studijními obory, které se zabývají Asií. Nutno dodat, že jsem rozhovory nahrávala v době, kdy se „malé“ a zdánlivě okrajové studijní obory včetně indonesistiky setkávají s nepochopením a zmítají se na hranici životaschopnosti.

Ačkoliv orální historie s tzv. intelektuálními elitami nemá v prostředí české orální historie dlouhou tradici, v posledních letech počet takových projektů roste. Orální historik Jiří Hlaváček konstatuje: „(...) *institucionální a oborové dějiny se v rámci české orální historie stávají novým badatelským trendem.*“¹¹⁷ Jednalo se například o projekty: mezi lety 2015–2017 *Mezi státním plánem a badatelskou svobodou. Etnografie a folkloristika v českých zemích v kontextu vývoje kultury a společnosti v letech 1945–1989* nebo mezi lety 2015–2016 *Historie aplikovaného výzkumu v České republice v letech 1968–2009* nebo mezi roky 2012–2015 *Rozhovory se soudními lékaři*. Autorský tým druhého jmenovaného projektu sestavil v jeho rámci metodiku pro realizaci orálně-historického výzkumu v prostředí výzkumných ústavů, vědeckých pracovišť a tzv. intelektuálních elit.¹¹⁸

S metodou orální historie v projektech, které se věnují vědcům, badatelům a vysokoškolským vyučujícím, začínají i v českém prostředí pracovat další vědní obory – typicky historici vědy. Uveďme například projekt *První poválečná generace českých astronomů, astrofyziků a matematiků. Interdisciplinární výzkum historie vědeckých sítí*. Za řešitele jmenujme Tomáše W. Pavlíčka, který vedl rozhovor mimo jiné s jedním z nejvýznamnějších českých matematiků, s profesorem Jaroslavem Kurzweilem.¹¹⁹

---

¹¹⁵ K tomuto tématu více VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2015, s. 36–40.

¹¹⁶ Toto označení najdeme například u zmíněné Lynn Abrams. ABRAMS, Lynn. *Oral History Theory*, s. 161.

¹¹⁷ HLAVÁČEK, Jiří. *Promarněné naděje*, s. 110.

¹¹⁸ VANĚK, M., KRÁTKÁ, L., WOHLMUTH MARKUPOVÁ, J. *Metodika pro realizaci orálněhistorického výzkumu v prostředí výzkumných ústavů, vědeckých pracovišť a „intelektuálních elit“*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., 2017. Certifikovaná metodika TACR/94798-23/2015.

¹¹⁹ PAVLÍČEK, Tomáš W. Rozhovor s prof. Jaroslavem Kurzweilem, *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, 2020, č. 2, s. 90–117.

Narátoři a jejich kontaktování

Prvotní fáze orálně-historického výzkumu, tedy prvotní nápad, zjištění, zda a případně jakým způsobem bylo téma již zpracováno a zamyšlení se nad tím, jaké by mohly být výzkumné otázky, jsem již nastínila. Dále se dostávám k dalšímu kroku, kterým bylo zjišťování, kdo by mohli být nárátoři. Představu jsem o tom měla takovou, že nějakým způsobem vyhledám studenty oboru indonesistika, kteří absolvovali mezi lety 1953–1974. Pracovníci Archivu Univerzity Karlovy mi poskytli seznam obhájených diplomových prací po roce 1960, který nejstarší obhájené indonesistické práce (z roku 1958) nezahrnoval, ale problém se objevil i s dalšími dvěma běhy, studenti kombinovali indonesistiku ještě s jiným oborem, a je tedy vysoce pravděpodobné, že svou kvalifikační práci tvořili v rámci druhého oboru, takže nejsou podle klíčových slov Indonésie, indonéský dohledatelní. Určité konkrétnější vodítko mi poskytla kniha *Dějiny Indonésie*. Domnívala jsem se pak, že bude stačit oslovit některého z mých vyučujících na oboru indonesistika, aby mě s pamětníky propojil, byla jsem však překvapena, když některá jména vůbec neznali. Muselo se jednat o absolventy, kteří se indonesistice již dále nevěnovali a ani nesetřvali v akademickém prostředí.

Ani snaha o využití metody sněhové koule (snowball sampling) prakticky nepřinesla výsledky, kromě blízkého přítele či nejmýraznějších osobností oboru si nárátoři na další spolužáky většinou již nepamatovali. A někteří absolventi indonesistiky již byli po smrti.

Postupně jsem přicházela na to, že podnikám záchranný výzkum, domnívám se, že v tom tkví jeden z hlavních přínosů této práce, pokud bych rozhovory nenahrála já, pravděpodobně by už nevznikly... například rozhovor, který jsem vedla s nestorem oboru Jaroslavem Olšou¹²⁰ (narozen 1938), poté sloužil jako podklad při psaní nekrologu.¹²¹

Co se týče uvedení do terénu, v případě Jaroslava Olši jsem požádala svého vyučujícího z indonesistiky Ondřeje Pokorného, který zafungoval jako gatekeeper/vrátný¹²², zda by mohl setkání s panem Olšou zprostředkovat. Dalším nárátořem se stal Soegeng Soejono (narozen

---

¹²⁰ Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 13. září 2022.

¹²¹ SLÁDKOVÁ, Kateřina. *Odešla další výrazná osobnost české indonesistiky. Vzpomínka na Jaroslava Olšu*. [online]. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <http://www.newmonsoon.eu/cs/aktuality/Odesla-dalsi-vyrazna-osobnost-ceske-indonesistiky.-Vzpominka-na-Jaroslava-Olsu-1938-2023/>

¹²² Abrams v souvislosti s orální historií v prostředí tzv. elitní orální historie doporučuje kontaktování přes prostředníka. ABRAMS, Lynn. *Oral History Theory*, s. 174.

1939), ten je vůdčí osobností indonéské komunity v Praze, přátelím se s ním již několik let, i proto s rozhovorem rád souhlasil. Obor indonesistika nestudoval, působil na něm jako lektor indonéštiny. Poté, co jsem se rozhodla, že bych do projektu ráda zahrнула i rozhovory s ním, se výzkumný vzorek lehce pozměnil. Jedná se tedy o zájemce o indonesistiku, kteří byli do poloviny 70. let minulého století spjati s prostředím FF UK, jak jako studenti, tak jako vyučující.

Zdeňka Zbořila (narozen 1938) a Václava Hubingera (narozen 1949) jsem kontaktovala prostřednictvím emailu. Kontakt na Zbořila jsem získala od indonesisty Tomáše Petru a email na Hubingera od historika Jiřího Hlaváčka. Václav Hubinger mě následně propojil (zde náznak metody sněhové koule) se svým spolužákem Jiřím Poliškým (narozen 1950). Dále jsem měla předdomluvené setkání s dalšími dvěma narátory, kteří se ale poté odmlčeli.

Příprava na rozhovor

V již citovaných metodologických příručkách se badatel seznámí rovněž s tím, i když toto by mělo být zahrnuto v přirozené úctě k druhým, že je potřebné připravit se na rozhovor, mají-li být tazatel a narátor partnery ve výzkumu a společně vytvářet historický pramen, kterým je rozhovor. Domnívám se, že u tzv. intelektuálních elit je tato potřeba zesílená. Nebylo by vhodné, aby v rozhovoru převažovalo vysvětlování základní terminologie nebo historicko-kulturního rámce. Jak by pak bylo možné, aby se narátor stihl dostat k subjektivnímu vyprávění?

Na co dalšího pamatovat? Lynn Abrams uvádí, že je potřeba počítat s tím, že si někteří narátoři předem připraví vzpomínkový rámec, což může být o to silněji přítomno u tzv. intelektuálních elit.¹²³ Myslím si, že u některých narátorů tomu tak bylo, ale nedomnívám se, že by to v případě tohoto projektu bylo na škodu, spíše to bylo činěno se snahou o rozpomenutí si na co nejvíce detailů, jak poznamenal Václav Hubinger: „já se pokusím zacelit ty díry paměti“.¹²⁴

Nahrávání rozhovorů

Rozhovory s indonesisty jsem vedla od srpna 2022 do března 2023. V plánu jsem měla nahrát s každým narátorem klasicky dva rozhovory, tedy životopisné vyprávění a polostrukturovaný

---

¹²³ ABRAMS, Lynn. *Oral History Theory*, s. 174.

¹²⁴ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

rozhovor, ale již životopisné vyprávění bylo indonesistiky laděné. Například s překladatelem a diplomatem Jaroslavem Olšou jsme se stihli setkat¹²⁵ pouze jednou, na druhý polostrukturovaný rozhovor již z důvodu špatného zdravotního stavu nedošlo. Ani v případě Jiřího Polišenského, nemám k dispozici dvě nahrávky, je to z toho důvodu, že selhala technika. To se stalo během prvního setkání, během druhého jsem požádala pana Polišenského, jestli by mohl ještě jednou přiblížit svůj životní příběh a poté jsem již pokračovala s otázkami. Setkání s panem Polišenským bylo specifické tím, že na část rozhovoru byla přítomná třetí osoba – jeho partnerka. Nejsem si však vědoma toho, že by to nějakým zásadním způsobem rozhovor ovlivnilo. Je ale nutné mít na paměti, jak píše Hlaváček: „(...) *přítomnost jiných osob ovlivňuje celý proces vzpomínání, zejména s ohledem na společně prožité události.*“¹²⁶

Do následné interpretační části využiji rovněž rozhovor s jednou ze zakladatelských osobností indonesistiky, Zoricou Dubovskou (narozena 1926), který jsem již nestačila nahrát, paní Dubovská svět indonesistiky opustila 6. prosince 2021, využívám tedy rozhovory¹²⁷, které vznikly již dříve pro Paměť národa.

Aktuální dění vstupující do rozhovoru

*Pro jakoukoli slovní komunikaci je charakteristické, že ústní výpovědi nejsou nikdy stejné (...). I stejný tazatel může získat odlišné verze vyprávění od téhož narátora v odlišné době.*¹²⁸ Navážu-li na slova o odlišné době orální historičky Petry Schindler-Wisten, lze konstatovat, že do některých rozhovorů vstupovala doba, válečný konflikt na Ukrajině zmiňoval ve svém životním příběhu Soengeng Soejono¹²⁹, který na začátku rozhovoru popisoval zcela konkrétní

---

¹²⁵ Tento rozhovor se neuskutečnil osobně, ale online. Domnívám se, že tento fakt nijak rozhovor neovlivnil. Snad jen, pokud by se schůzka konala u pana Olši doma a měli bychom před očima jeho knihovnu, je možné, že by se rozhovor dříve stočil k jeho překladům. Co se týče informovaného souhlasu, podpis se nepodařilo zrealizovat, nahrávka však zachycuje jeho ústní souhlas.

¹²⁶ HLAVÁČEK, Jiří. Kolektivní paměť a orální historie ve výzkumu soudobých dějin. *Memo*. 2012, č. 2, s. 8.

¹²⁷ Se Zoricou Dubovskou byl natočen rozhovor dne 20. listopadu 2015 v rámci projektu Příběhy 20. století, poté 17. října 2016 pro projekt Příběhy 20. století: Nucená práce v době národního socialismu a 14. listopadu 2016 pro tentýž projekt. Rozhovory jsou dostupné na webových stránkách paměti národa registrovaným uživatelům.

¹²⁸ SCHINDLER-WISTEN, Petra. Dynamika orálněhistorického výzkumu: narátor a tazatel jako dva hráči s vlastními trumfy. In: Mücke, Pavel – Brychta, Martin (eds.). *Na hranici mezi minulostí a přítomností: současné perspektivy orální historie*. Praha – Ostrava: Česká asociace orální historie – Ostravská univerzita, 2016, s. 100. Petra Schindler-Wisten zde navazuje na teze průkopníků post-pozitivistické orální historie, za všechny zmiňme v hlavním textu citovaného Alessandra Portelliho.

¹²⁹ Rozhovor se Soengengem Soejonem vedla Kateřina Sládková dne 1. listopadu 2022.

epizody z doby druhé světové války, kterou prožil v Indonésii, tehdy ještě Nizozemské východní Indii. Podobně jako například fotografie¹³⁰ mohou sloužit k tomu, že si narátoři lépe vybaví některé vzpomínky, mohla v tomto případě obdobným způsobem sloužit neustálá přítomnost této války v médiích.

Když jsme se s tímto narátorem setkali ke druhému rozhovoru, konal se summit G20 na indonéském ostrově Bali. Indonésie v čele s prezidentem Jokem Widodem byla v tom okamžiku viděna jako možný zprostředkovatel mírových rozhovorů, co se týče války na Ukrajině. Na narátora to očividně velmi zapůsobilo, v rozhovoru věnoval summitu a zejména Jokowi, jak také bývá nazýván indonéský prezident, značnou pozornost. Setkání proběhlo v předvečer oslav svátku 17. listopadu, to oživilo vzpomínky na rok 1989. Využila jsem těchto tematických odboček a rozhovor směřovala jinam, než jsem původně zamýšlela. Znovu mě překvapilo, že dějiny indonesistiky nebyly pro narátora akcentovaným tématem.

Do rozhovoru promlouval ještě jiný faktor, a to sice, že v běžném kontaktu mě Soejono vnímá jako svou vnučku, a to se přirozeně nezměnilo, když jsem ho kontaktovala s prosbou o rozhovory do projektu, proto naše setkání koncipoval jako takové milé setkání protknuté radami do života. A zároveň se svěřil s tématy, která ho trápí.

Reflexe

Jedna věc je analyzovat a interpretovat výpovědi narátora, jak tomu bude v interpretační kapitole, věc druhá a neméně klíčová je analýza přístupu sebe sama jako tazatelky. Co vše ze mě mohlo výsledné podoby rozhovorů ovlivnit? Jaká jsem měla očekávání?

Insiderství

Nemyslím si, že by to, že jsem také indonesistka nějak zásadně rozhovory ovlivnilo, ale rozhodně to usnadnilo „vstup do terénu“. Samozřejmě znalost indonéštiny byla výhodou – například v rozhovoru se Soegengem Soejonem, když si nemohl vzpomenout na vhodné české slovo, použil indonéské. Nápomocný při rozhovorech rovněž byl můj přehled základních indonéských reálií, ale ani jako indonesistka, která se navíc domnívala, že se na

---

¹³⁰ Tomuto tématu se věnuje například kolektivní monografie *Oral History and Photography* (THOMSON, Alistair – FREUND, Alexander (eds.). *Oral History and Photography*. Palgrave MacMillan, 2011.) Například sociální antropoložka Lynda Mannik v jedné z kapitol upozorňuje, že v případě použití fotografií v rozhovoru je nutné počítat s tím, že mohou vyvolat celou řadu reakcí, od radostných nostalgických vzpomínek až po ty bolestné.

rozhovory připravuje svědomitě, jsem plně neobstála. Příprava nikdy nemůže být stoprocentní. Například jsem neznala slovo *rejang*, které použil Václav Hubinger. Až po upřesnění lokality (provincie Bengkulu na ostrově Sumatra) jsem si to spojila, *rejangové* jsou místním etnikem.

(A)symetričnost rozhovoru

Domnívám se, že žádný rozhovor, ani takový, který je vedený mezi přáteli v neformálním prostředí, nemůže být zcela symetrický. Toto platí v zesílené míře pro žurnalistická interview, co ale pro orálně-historické rozhovory? I ty jsou velmi často asymetrické. Zjednodušeně nastíněno, tazatel se ptá a narátor odpovídá. Vyvážený rozhovor není možný z časového nedostatku a jiných důvodů a zároveň není běžné, že by měl narátor stejný zájem o můj životní příběh, jako já mám o ten jeho.

Když jsem nahrávala rozhovor s Jaroslavem Olšou překvapilo mě, že to bylo trochu jiné, Olša mě vybídl: „*Ted' povídejte vy.*“ Původně jsem se domnívala, že je možné, že naznačená symetričnost bude rysem pro orálně-historický rozhovor v prostředí tzv. intelektuálních elit, ale není možné danou problematiku takovým způsobem generalizovat. Spíše zde roli sehrává osobní založení, vlastnosti a empatie narátora. „*Ted' povídejte vy.*“ lze číst několika způsoby, například jako zcela přirozené pokračování nenuceného rozhovoru nebo jako prostředek k získání prostoru na to, aby si urovnal myšlenky.

Pocity zahlcení

Narátorů si nesmírně vážím, mnozí z nich pro mě představují nedosažitelné osobnosti oboru indonesistika, ve skrytu duše by mě nenapadlo, kvůli jejich vysokému věku – zejména u absolventů druhého běhu, že budu mít příležitost s nimi hovořit. Ovšem i přes ohromné nadšení jsem pocítila vyčerpání a zahlcení.¹³¹

Chtěla bych zmínit, že ne všechna setkání dopadají podle představ. Nebylo to ani tak kvůli tomu, že bych si říkala, že mám ne tak úplně použitelný rozhovor do diplomového projektu, ale musela jsem se vypořádat s tím, že jsem měla pocit, že jsem nezvládla svou úlohu tazatelky, když se narátor neotevřel a během dlouhých hodin o sobě prakticky nic neřekl. Pozoruhodná je forma onoho životopisného vyprávění, která není o narátorovi a není také

---

¹³¹ Více k reflexivitě a zahlcení například YOW, Valerie. „Do I like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vice-Versa. *The Oral History Review*, 1997, č. 1, s. 55–79.

typicky chronologická. Spíše jsou naznačeny tzv. epifanické momenty/střípky z různých životních epizod, které narátor považuje za důležité nebo zábavné. Obdobnou zkušenost naznačuje například Yow: Tazatel sice může naznačit chronologickou strukturu tím, že se začne ptát na začátek života, otázkou ale zůstává, jestli na to narátor dále naváže.¹³²

---

¹³²YOW, Valerie. Analysis and Interpretation: what to do with your data. In: Yow, Valerie. *Recording Oral History: A Guide for the Humanities and Social Sciences*. Altamira Press, 2005, s. 282–308.

Interpretace

Již v předchozí kapitole jsem nastínila metodologii práce. Analýza rozhovorů probíhala již od momentu jejich nahrávání až po detailnější zamyšlení nad přepisy. Narazila jsem na interpretačně nosné narativy a některé z nich se v této části pokouším interpretovat. Skrze tato témata se snažím nabídnout odpověď na výzkumnou otázku: kdo byly zakládající osobnosti československé indonesistiky a proč se věnovaly v československém prostředí tak atypickému oboru. Rozhovor se Soegengem Soejonem nabídl jiná témata, a to nejsilnější z nich interpretuji samostatně.

Rodinné zázemí

Nejprve bych se chtěla zastavit u rodinného zázemí indonesistů. Autoři knihy *Habitus českých vědců* (2021) věnují dětství a dospívání českých vědců více než čtyřiceti stránkovou kapitolu a v ní nastiňují to, že na toto období a na vliv ze strany rodiny lze pohlížet jako na jeden z klíčových faktorů vzhledem k budoucí kariéře.

Autoři popisují: „*I když ve střeoevropském prostoru se značně labilní a vlivem dějinných zvrátů dosti proměnlivou sociální strukturou nehraje sociokulturní původ tak zásadní roli (...), nelze význam zážitků z prvních fází života pro fungování jednotlivce v akademickém poli podceňovat.*“¹³³

Začala bych od obecnějšího vjemu, nejprve jsem si povšimla, že v některých odpovědích převažoval „radostně romantický nostalgický narativ“. Soegeng Soejono: „*Dětství, to je nejkrásnější doba, kterou člověk prožil, plno romantiky.*“¹³⁴

Václav Hubinger na rozdíl od výše citovaného Soejona hovořil o otci bez příkras: „*Měl obrovskou vůli, úplně neskutečnou.*“¹³⁵ „*S totálně zanedbaným základním vzděláním*“¹³⁶ si po druhé světové válce dodělal maturitu a vystudoval právnickou fakultu. V roce 1963 odjel pracovat do Indonésie. Rodiče Václava Hubingera se z Indonésie po třech letech vrátili, propásli ale část období dospívání svého syna. Po srpnu 1968 byl otec Václava Hubingera odejit

---

¹³³ FRANC, Martin. *Habitus českých vědců 1918–1968: příklad dvou generací*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021, s. 20.

¹³⁴ Rozhovor se Soegengem Soejonem vedla Kateřina Sládková dne 1. listopadu 2022.

¹³⁵ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹³⁶ Ibid.

z diplomatických služeb a zůstal bez zaměstnání: „*To bylo skoro dva roky, co byl doma, pro mě to bylo k nesnesení, protože táta byl furt doma a pořád vařil polívku.*“¹³⁷

Zmínku o polévce vnímám jako pozoruhodnou drobnost a zamýšlím se, jaký účel mohla mít ve vyprávění. Domnívám se, že pro narátora může symbolizovat nedorozumění a rozepře, nebo se chce vyhnout detailnějšímu popisu svého vztahu s otcem, proto povídání o něm končí vtípnou vsuvkou, nebo mu na mysli vytanuly všechny vůně, pachy a chutě kolem polévky a různých situací spojených s otcem.¹³⁸

V tomto případě se ovlivnění otcem zdá poměrně paradoxní, odchod rodičů do Indonésie mu způsobil příkoří: „*My jsme byli se sestrou v internátě, takže jsem taky střídal školy a tím se mi vlastně rozpadlo veškerý kamarádství a všechno, co jsem měl do té doby, tak bylo pryč.*“¹³⁹ Přitom v něm ale zakořenil pocit, že Indonésii tak trochu (skrže otce) zná: „*Já měl pocit, že o té Indonésii něco vím (...). Tím jsem se stal adeptem indonesistiky a já jsem si vlastně vztah k zemi a k tomu oboru vytvářel teprve během studia.*“¹⁴⁰ V oddílu níže, ve kterém se věnuji cestám indonesistů k jejich oboru, ještě načrtnu vliv otce na zájmy Zorici Dubovské.

O matkách se toho příliš mnoho nedozvídám, akcentována byla převážně role otce, zřejmě to lze vidět tak, že ještě minimálně do 60. letech byl otec vnímán jako dominantní autorita.

S přihlédnutím k rozhovorům s indonesisty se přikláním k výše citovanému úryvku z knihy *Habitus českých vědců*, a to sice, že dějinné zvraty byly pro utváření budoucí kariéry podstatnější než rodinný původ, ačkoliv ani rodinné zázemí nelze zcela opominout, jeho možná stěžejnost a ovlivnění jím bylo načrtnuto u Hubingera. V oddílu níže ještě nastíním roli otce a zájem o cizí jazyky u Zorici Dubovské, ačkoliv i v jejím případě se domnívám, že převažují dějinné zvraty, ne sociokulturní původ.

---

¹³⁷ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹³⁸ O vzpomínání na chutě a vůně s akcentem k dětství a o významech v tom ukrytých píše například kniha: ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a Irena SOBOTKOVÁ. *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění*. Praha: Triton, 2018, zhruba s. 108–122.

¹³⁹ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹⁴⁰ Ibid.

Cesty k oboru indonesistika

Skrze inspiraci v textech již v metodologicko-teoretické části zmiňovaného britského historika Paula Merchanta se snažím ohledat interpretačně silné téma, kterým jsou cesty k oboru a také zdůvodňování toho, proč si indonesisté vybrali zrovna ten obor a ne jiný.

Na základě rozhovorů v projektu *An Oral History of British Science* Merchant načrtl myšlenku, že vědci mají tendenci vyprávět příběhy ze svého dětství, na jejichž základě chtějí ukázat, že jejich rané zájmy odpovídaly budoucí vědecké kariéře. Řečeno jinak, že již zájmy z dětství a mládí determinovaly jejich budoucí kariéru. Případně je v rozhovorech přítomné povzdechnutí „kéž bych takový příběh mohla/mohl vyprávět“.¹⁴¹

S odkazem na texty již v předchozí kapitole zmiňovaného předního orálního historika Alessandra Portelliho: takové příběhy nám neříkají tolik o minulosti jako spíše o přítomnosti.¹⁴² Konstatuje se totiž, že člověk potřebuje dát svým činům a rozhodnutím ve vyprávění a v životě smysl a soudržnost, ať už sám před sebou nebo před tím, komu danou věc vypráví.

Vrátím-li se k Merchantovi a k jeho úvaze, musím konstatovat, že v rozhovorech s indonesisty jsem vyloženě obdobný narativ neobjevila. Nejvíce se mu blíží konstatování Jaroslava Olši, který ovšem nehovoří o tom, že by mezi knížkami o pirátech a tím, že se stal významným indonesistou, vnímal přímou souvislost, ale ukotvuje zde prapočátek zájmu o indonéský jazyk.

„(...) dítě znalostí chtivých, muselo si umět vybírat. Já jsem si vybral vlastně takový úplný střípky z knížek o pirátech, o malajských pirátech, (...) hemžily se výrazy, což se mi velice líbilo, a nakonec jsem to používal i ve svých člancích a v některých slovnících.“¹⁴³

Pokud tedy na danou problematiku budu nahlížet z trochu jiného a spíše širšího úhlu pohledu, bude mě zajímat **motivace**, zdůvodnění, proč se věnovali zrovna indonesistice a pak také **vyprávěcí „strategie“**.

Co se motivace týče, zde panuje nesmírná pestrost, každý životní příběh je jedinečný. Uvnitř narativů pozoruji vyprávěcí prostředky typu, že daná věc byla zapříčiněna „magickým činitelem“. Přítomny jsou zlomové momenty (tzv. epifanie), motiv „deus ex machina“ – zdánlivě neřešitelná situace se náhle a jednoduše vyřešila, romantizující zbarvení, „vyprávění

¹⁴¹ MERCHANT, Paul. Scientists' Childhoods. *Oral History*, 2013, roč. 41, č. 1, s. 63–72.

¹⁴² PORTELLI, Alessandro. What Makes Oral History Different, s. 63–74. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.). *The Oral History Reader*. New York: Routledge, 2006.

¹⁴³ Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 14. září 2022.

o popelce“ (gradace příběhu, od kariérních pádů ke vzletům). Popisují také různé konkrétní epizodní „zábavné příběhy“ a že narátor nějakou nepříjemnost přestál s notnou dávkou štěstí a náhody.

Studium jazyka jako útěk z válečné reality

Pro narátory, kteří se narodili ve 20. nebo 30. letech minulého století, představoval zájem o cizí jazyky a kulturu vítaný útěk z reality – a to zejména ve svízelných časech od vyhlášení protektorátu Čechy a Morava až do konce války.

To platilo například pro Zoricu Dubovskou, pro ni učení se cizím jazykům navíc představovalo jistý skrytý osobní „vzdor“. Ve 40. letech, když byla místo studia na gymnáziu totálně nasazena, využila toho, že hovořila plyně italsky a dorozumívala se tak se svou kamarádkou, aby jim pražské Němky nerozuměly.

Pro kontext je třeba doplnit, že Dubovská pocházela z relativně velmi dobře postavené a studované rodiny, k cizím jazykům tíhla od útlého dětství, vedl ji k nim zejména její otec Ivan Horáček (1888–1941). V náročných situacích mají lidé tendenci navracet se k tomu, co je pro ně blízké a známé, a tím byly pro Dubovskou jazyky. Takže to, že Dubovská italštinu během nasazení aktivně používala, je možné vidět minimálně na oněch dvou rovinách: „vzdor“ a „návrat k blízkému“.

Po nějaké době se ale v továrně objevila Němka, která uměla španělsky. Dubovská měla obavy, že jim španělsky hovořící pracovnice bude rozumět, a tak se rozhodla: „*Naučíme se něco, co nikdo jiný neumí. (...) A tak jsme dělaly marockou hovorovou arabštinu a pak byl konec války.*“¹⁴⁴ Vnímám citelný důraz na gradaci příběhu, která vyvolává dojem až „pohádkového“ vyprávění.

Od válečného kurzu marocké hovorové arabštiny ovšem nevede přímá cesta k indonéštině a indonesistice. Americký sociolog Norman Denzin (1941–2023) hovoří o zlomových bodech v životě (epifaniích), které ovlivní následné životní směřování.¹⁴⁵ Takovým převratným momentem v životě Dubovské bylo setkání s Ivanem Dubovským – on se stal hybnou silou, která způsobila, že se začala učit indonésky.

---

¹⁴⁴ Rozhovor se Zoricou Dubovskou pro projekt Paměti národa Příběhy 20. století vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015.

¹⁴⁵ Denzin, Norman K.: *Interpretive Biography*. Newbury Park: Sage, 1989.

„Já jsem seděla (na VŠE) a uličkou ke mně se přišoural jeden kolega. Říkal, já tě znám z Orientálního ústavu (...) Já dávám dohromady lidi, kteří by chtěli dělat indonéštinu a už mám asi čtyři, pojd' se tam taky přihlásit. (...) Tak jsem se tam dala zapsat.“¹⁴⁶

Skrze knihy k Indonésii

Rozhovory s indonesisty narozenými ve 20. a 30. letech minulého století nám také mimo jiné ukazují důležitost knih jako médií vědění a klíčového zdroje poznání v době meziválečné a válečné. Toto pojmenovává Jaroslav Olša: „Protože nebyla žádná masmédia typu televize, tak jedinými zdroji naší „vědy“, byly knížky a těch knížek byla celá řada a tam vlastně jsem poprvé cítil ten závan té exotiky, a to mě neobyčejně vzrušilo (...).“¹⁴⁷

Dubovská v rozhovoru zmiňuje počátek zájmu svého manžela Ivana Dubovského. Dubovský se měl pro Indonésii nadchnout, když četl *Plavčíky kapitána Bontekoea* od Johana Fabricia.¹⁴⁸ Skrze překlad z nizozemštiny od Lídy Faltové se seznamoval s prostředím tehdy Nizozemské východní Indie.¹⁴⁹ Zmíněná skutečnost nám skrytě naznačuje, jak moc klíčové byly literární překlady, a že do jisté míry mohlo seznámení s nimi ovlivnit budoucí zájem čtenáře.

Zmíněné ovlivnění nemuselo přicházet pouze ze strany překladové literatury, chci dodat, že kupříkladu knihy o Nizozemské východní Indii cestovatele a lékaře Pavla Durdíka se těšily popularitě již na přelomu 19. a 20. století. Durdík knihy pojmenoval chytlavě, vzbuzovaly jistě pozornost, jde například o *U lidožroutů* (1897) nebo *Manželství v tropech* (1902).¹⁵⁰

Dalo by se říci, že jednotícím motivem pro budoucí indonesisty byla právě četba, dokázala uspokojit jejich zvědavost, představovala prostředek hlubšího poznání a fungovala jako příjemná kratochvíle ve chvílích volného času. Rovněž Václav Hubinger vzpomíná na své čtenářství v mladém věku. A zřejmě to, co mu bylo z četby blízké a známé, ovlivnilo, byť třeba

---

¹⁴⁶ Rozhovor se Zoricou Dubovskou pro projekt Paměti národa Příběhy 20. století vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015.

¹⁴⁷ Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 14. září 2022.

¹⁴⁸ FABRICIUS, Johan. *Plavčíci kapitána Bontekoea*. 1. vyd., 1924.

¹⁴⁹ Lída Faltová (1890–1944) byla významnou překladatelkou převážně z nizozemštiny 1. poloviny 20. století. Do češtiny převedla mimo jiné několik výpravných próz s koloniální tematikou. S pěti až deseti takovými tituly se českoslovenští čtenáři v meziválečném a válečném období mohli seznámit. K bližšímu seznámení s jejími překlady viz například: <https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/000000522>

¹⁵⁰ DURDÍK, Pavel. *U lidožroutů: obrázky ze severní Sumatry*. Praha: František Bačkovský, 1897.
DURDÍK, Pavel. *Manželství v tropech*. V Praze: E. Weinfurter, 1902.

ne zcela přímo, výběr zamýšlených studijních oborů. „Četl Friče a zjistil jsem, že existuje národopis, (...) archeologie se mi taky líbila, to jsem četl pořád populárně naučné věci.“¹⁵¹

Ovlivnění Kučerovci

„Začal jsem zpívat s amatérskými kapelami, (...) zase tam sehrála roli trošku ta malajština, indonéština. Protože v té době byla slavná hudební skupina Kučerova instrumentální skupina, která si brala repertoár ze všech možných exotických koutů světa, mimo jiné z Indonésie, tehdy už právně uznávané Indonésie. (...) takže to už bylo potvrzení toho, že můj zájem o jazyk a potažmo o kulturu té oblasti je mým celoživotním údělem.“¹⁵²

Rovněž hudba měla v době, kdy ještě nebylo přítomné televizní vysílání, klíčový vliv. Velkou roli sehrával rozhlas, ten byl silným médiem, ve kterém zaznívala hudba, a pak zde samozřejmě byla živá vystoupení kapel.

Opět se setkávám s tím, že se z rozhovorů dozvídáme neznámá či na první pohled skrytá fakta. Jinak řečeno, bez zdůraznění narátorem bych dané skutečnosti nepřipisovala takovou důležitost, jakou ale zřejmě měla. Hudební skupina Kučerovci měla patrně silný vliv, oslovovala a formovala ty, kteří hledali něco jiného.¹⁵³ Je pozoruhodné, že se s tím, že ovlivnění hudbou této skupiny následně přerostlo v konstantní zájem o vzdálený kraj, setkáváme například také u hispanistů, v knize *Španělská vesnice* (2011) to lze dohledat u Vlasty Hlavičkové a Miloslava Uličného.¹⁵⁴

Indonesistika jako druhá možnost a také jako „záchrana“

Nastíním myšlenku, která by si jistě zasloužila detailnější rozpracování a více realizovaných rozhovorů s lidmi, kteří maturovali roku 1968. Domnívám se, že je možné sledovat to, že po událostech ze srpna 1968 a nejistotě, ve které se poté společnost nacházela, se maturanti, neúspěšní v červnových přijímacích zkouškách na vysokou školu, v dodatečných přijímacích řízeních snažili dostat na vysokou školu, a to na obory, o kterých předtím neuvažovali a které

---

¹⁵¹ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹⁵² Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 14. září 2022.

¹⁵³ Kučerovci, později Skupina Václava Kučery, byla hudební skupina založena roku 1946. Zaměřovala se na písně převážně z oblasti Latinské Ameriky, Polynésie a Indonésie. Svou činnost ukončila roku 2016.

¹⁵⁴ Zmíněnou knihu připravila a rozhovory nahrála historička Hana Bortlová. BORTLOVÁ, Hana (ed.). *Španělská vesnice: reflexe ciziny ve vzpomínkách odborníků na hispánský svět*. Praha: Academia, 2021. Kupříkladu uvádím citaci z rozhovoru s docentkou Vlastou Hlavičkovou (* 1943), vysokoškolskou pedagožkou a autorkou slovníků: „Přiznám se, že jsem už v pubertě úplně propadla skupině Kučerovců, poslouchala jsem stále dokola jejich nahrávky, a přitom jsem si zapamatovala slova španělsky zpívaných písniček (...).“

jim původně nepřípadaly atraktivní. Je možné, že vysokou školu vnímali jako „relativně klidné útočiště“. Na konkrétnější rovině lze snad spekulovat, že nebýt vpádu vojsk Varšavské smlouvy, někteří by indonesistiku studovat pravděpodobně nikdy nešli.

„Já jsem v roce 1968 maturoval a rozhodoval jsem se, že půjdu na vysokou školu a měl jsem vybraný obor archeologie, ale ten se ten rok neotevíral, tak jsem nevěděl, co budu dělat a někdy po srpnu se objevil inzerát v literárkách, že se otevírají ještě orientální obory na filozofický fakultě a já jsem si z nich vybral hindštinu a indoněštinu.“¹⁵⁵ Jiří Polišenský srpen vyloženě tematizuje, samozřejmě, že se může jednat pouze o jakési zanesení na časovou osu, ale spíše se domnívám, že oním „po srpnu“ myslí „po srpnových událostech“.

Rovněž ve vyprávění Václava Hubingera narážím na motiv „vědomého hledání útočiště“, v napjaté posrpnové době nechtěl na vojnu: *„Přihlásil jsem se na kombinaci národopis, archeologie, kde jsem totálně vyhořel v archeologii, ale udělal jsem zkoušky z národopisu, nicméně mě nepřijali. To byl rok 1968, v srpnu tady byli vojáci a přede mnou byla vojna, tak jsem si došel na fakultu. Sebral jsem odvalu a šel jsem se zeptat, jestli by se to nedalo nějak udělat (...) tam jsem si přečetl nástěnky, byly tam neuvěřitelné kombinace a jedna z nich byla indoněština – hindština.“¹⁵⁶*

Ráda bych se zastavila u drobné nesrovnalosti, které jsem si všimla během analýzy, Polišenský i Hubinger přemýšleli o studiu archeologie, ale každý na to, že ji nakonec nestudoval, vzpomíná jiným způsobem: Hubinger dle svých slov vyhořel, Polišenský uváděl, že se archeologie ten rok neotevírala.

Německý orální historik Alexander von Plato přichází ve svých metodologických textech v souvislosti s vedením rozhovorů s tzv. čtvrtou fází rozhovoru – má tím na mysli názorový a hodnotový nesouhlas s narátorem, který by mohlo být vhodné prodiskutovat, ale myslím si, že by stálo za to osvětlit i takovou drobnost, kterou zmiňuji já.¹⁵⁷

Pokud bychom se s narátorem ještě někdy potkali, zkusila bych se na to doptat. Ne že bych jeho vzpomínky chtěla zpochybňovat, ale zajímalo by mě, co se za tím skrývá. Domnívám se, že by se to dalo interpretovat tak, že to třeba pro něj nebylo tak důležité, takže si již přesně

---

¹⁵⁵ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

¹⁵⁶ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹⁵⁷ PLATO, Alexander von. Zeitzeugen und die historische Zunft. Erinnerung, kommunikative Tradierung und kollektives Gedächtnis in der qualitativen Geschichtswissenschaft – ein Problemaufriss. *Bios*, 2000, roč. 13, č. 1, s. 22–23.

nevzpomíná, co za neúspěchem stálo, nebo naopak to velmi důležité bylo, a i po letech nechce otevřeně mluvit o neúspěchu.

Studium

Tzv. normalizace

Jednak čerstvé studenty indonesistiky, kterými byli mimo jiné Hubinger a Polišenský, tak i absolventy či vyučující nepříjemným způsobem ovlivnilo období nastupující tzv. normalizace. V rozhovorech byl přítomný motiv „prozření“ – uvědomovali si pravděpodobně již během studia, že sice studují něco, co je naplňuje, ale že se pravděpodobně nebudou moci plně realizovat, protože politická situace a fakultní prostředí je nesmírně limitovalo. Samozřejmě se ale může jednat až o zpětné hodnocení.

„(...) člověk nevěděl, co by dělal, když nemůže dělat ten obor, tak co by dělal jinýho, prostě celá ta atmosféra té normalizace byla strašná, aspoň já jsem to tak prožíval (...) to mělo na mě hrozně depresivní dojem, potom jsem ztrácel smysl, proč bych jako studoval a kam potom a tak dál (...).“¹⁵⁸

„Ostrůvek“ svobodnějšího půjčování knih

Zajímala mě mimo jiné také otázka, jakým způsobem se indonesisté během studia dostávali k literatuře, setkala jsem se během četby rozhovorů s jinými odborníky totiž s tím, že nedostatek odborné literatury byl, a že představoval komplikace.¹⁵⁹ Ani indonesisté nehovořili o nastalé situaci jinak, ovšem Jiří Polišenský naznačil následující:

„Samozřejmě jsme si chodili půjčovat knížky do Orientálního ústavu, kde nebylo takový omezení jako bylo ve Státní knihovně, kde se řada věcí nesměla půjčovat, byla ve zvláštních fondech (...).“¹⁶⁰

Znovu rozhovor podává neznámé informace o věcech jinak známých, a sice, že existovaly trochu „svobodnější“ pracoviště a knihovny, zřejmě takové, které nebyly příliš na očích, kde bylo možné se s jinak nedostupnou literaturou seznámit.

---

¹⁵⁸ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

¹⁵⁹ Například BORTLOVÁ, Hana (ed.). *Španělská vesnice: reflexe ciziny ve vzpomínkách odborníků na hispánský svět*. Praha: Academia, 2021, s. 134.

¹⁶⁰ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

Vyučující, kteří ovlivnili indonesisty

Od počátku svého studia na indonesistice jsem se setkávala s tím, že pro mé současné vyučující byla osobností, která je formovala, Zorica Dubovská, a tak mě zajímalo, zda tomu je tak rovněž u starší generace indonesitů.

Hubinger ani Polišenský sami od sebe o Dubovské příliš nehovořili. To, že téma příliš neakcentovali, může znamenat, že to pro ně není podstatné téma, a tudíž by se to dalo číst tak, že je Dubovská zřejmě příliš neovlivnila. Nebo by se to dalo interpretovat tak, že očekávali, že o ní právě od svých současných učitelů vím již mnoho informací, proto o ní příliš nehovořili. Přikláním se k první naznačené možnosti, protože primárně vzpomínali na učitele ze svých jiných studijních oborů, z hindštiny a národopisu. „*Doktor Smékal byl asi náročnější, bych řekl, a systematictější (než Dubovská).*“¹⁶¹ „*Ta hindština, to byla pro mě epizoda jednoho semestru, ale v souvislosti s hindštinou jsem poznal nejenom teda Smékala, ale Jaroslava Vacka, pozdějšího, prorektora, byl skvělejší (...).*“¹⁶²

Zřejmě byl narátorům také sympatický nápomocný osobní přístup a neformální atmosféra. (Smékal) „*řikal: zapalte si taky, kolegové, tak si kolegové zapálili, on se zeptal, jestli nemáme nějaký problém, jestli někdo nepotřebuje půjčit peníze, nikdo nic, tak jedeme a házel mezi nás slovíčka (...).*“¹⁶³

Oba zdůrazňovali mužskou autoritu, nevím, zda to lze vnímat jako reziduum patriarchálního smýšlení, nebo je ovšem také možné, že roli sehrává fakt, že v té době na FF UK nevyučovalo tolik žen, v tuto chvíli neznám žádné statistiky.

Přikláním se však k tomu, že významnou roli sehrála skutečnost, že Zorica Dubovská nebyla orientovaná na témata politická či historická, věnovala se indonéštině a javánské literatuře. Je tedy otázkou, do jaké míry mohla pomoci s přípravou jiných témat, Hubinger i Polišenský zpracovávali v diplomových projektech vzdálenější témata, jak tematizoval přímo

---

¹⁶¹ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023. Odolen Smékal (1928–1998) byl indolog, překladatel a literární historik. Na FF UK roku 1952 absolvoval hindštinu a hispanistiku. Věnoval se například slovesným vazbám v hindštině. Na počátku 90. let poté působil jako první velvyslanec v Indii.

¹⁶² Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹⁶³ Ibid.

Hubinger: „(...) ona byla prostě lingvista, tím to bylo omezené, takže cokoliv bylo nad to nebo pokud jsme měli jiný zájem, tak jsme si museli poradit sami.“¹⁶⁴

Kariéra

Jak se do působení indonesistů promítal politicko-společenský kontext?

Domnívám se, že panuje určitá představa, že pracovat v zahraničí v 50. letech bylo umožněno pouze členům Komunistické strany Československa, rozhovor se Zoricou Dubovskou však ukazuje jinou skutečnost či minimálně jeden životní příběh, který se liší od předpokládaného faktu.

V 50. letech režim zřejmě nutně potřeboval odborníky-indonesisty, protože se rozvíjely československo-indonéské vztahy, a tak se na zahraniční post mohl dostat i nečlen KSČ. Takto lze interpretovat fakt, že Zorica Dubovská, která do KSČ nikdy nevstoupila, působila mezi lety 1958–1959 na československém velvyslanectví v Jakartě.

Na konci rozhovoru pro Paměť národa se tazatelka Dubovské na „straničtví“ ještě doptávala, bylo to v souvislosti s normalizačním působením Dubovské ve Státní jazykové škole. Dubovská se k tomu vyjádřila následně: „*Dneska to nechce nikdo pochopit, vedla jsem oddělení a nebyla jsem stranička. Jenomže to orientální oddělení bylo tak málo důležité, že to snad nikomu nevadilo.*“¹⁶⁵ Domnívám se, že to sama Dubovská interpretuje poměrně přesně, že Státní jazyková škola – přinejmenším její orientální oddělení zůstalo po dobu tzv. normalizace mimo hledáček režimu, zřejmě proto, že na orientální jazyky nebylo nahlíženo jako na něco důležitého, spíše jako něco vedlejšího a zvláštního.

Na přelomu 60. a 70. let se situace oproti výše naznačeným 50. letům výrazně proměnila, na prvním místě již nebyla erudice, resp. v té době již bylo indonesistů více a současně poklesly československo-indonéské vztahy, i toto jistě sehrávalo svou roli, a tak byl důraz kladen na kádrový profil, alespoň to naznačuje rozhovor s Jiřím Poliškým: „*Měl jsem*

---

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Rozhovor se Zoricou Dubovskou pro projekt Paměti národa Příběhy 20. století vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015.

*špatný politický posudek, bylo mi naznačeno, abych nehledal místo v rozhlasu, v četce, na zamini, na místech, kam se chodilo s takovýma oborama (...).*¹⁶⁶

O podobné zkušenosti hovořil Hubinger: *„Zaměstnání jsem hledal víc než rok, protože mě nechtěli nikde, buď protože si nevěděli rady s takovým exotem anebo, že v tom byly prostě ty kádrové závady.“*¹⁶⁷ Skutečností je, že v první polovině 70. let čerstvý absolvent indonesistiky, ať už by měl kádrový profil jakýkoliv, by jen těžko našel uplatnění přímo v oboru. Na přelomu let 1965 a 1966 se totiž v Indonésii proměnil politický režim a k východnímu bloku tato země již nikdy neinklinovala a na nějakou dobu se československo-indonéské vztahy prakticky přerušily.

Na tomto místě si dovolím krátkou vsuvku, která se týká právě československo-indonéských vztahů. Přijde mi, že obecně se přijímá fakt, že bezprostředně po změně režimu v Indonésii došlo k ochlazení či naprostému zastavení vzájemných kontaktů. Ovšem z rozhovorů se dozvídáme jinak skrytá fakta, tedy i to, že československo-indonéská kooperace se nezastavila ze dne na den, dojížděla postupně. Jiří Polišenský hovořil o tom, že ještě v roce 1969 bylo možné vstoupit do československo-indonéské společnosti, a že studenty hostila indonéská ambasáda. *„Bylo nám nabídnuto vstoupit do československo-indonéské společnosti, v tom prvním ročníku jsme měli nějaké akce, byla to třeba oslava výročí založení Indonésie, a indonéské velvyslanectví pro nás pořádalo recepci.“*¹⁶⁸

„Osmdesátej devátej rok, to se mi vesele začalo dařit“¹⁶⁹

Níže popsany „vstup do diplomacie“ se zdaleka netýkal pouze indonesistů. Ministerstvo zahraničních věcí na počátku 90. let poptávalo jazykově vybavené osoby v produktivním věku, které si nezádaly s KSČ. Celá řada orientalistů a absolventů jiných „areálových oborů“ vstupovala do diplomacie, mimo jiné například v poznámce pod čarou výše zmiňovaný indolog Odolen Smékal.

Zlomovým životním či kariérním momentem se pro některé indonesisty stal rok 1989, kdy se pro ně otevřely „dveře do světa“. Po nesnadné kariérní cestě před rokem 1989 – u

---

¹⁶⁶ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

¹⁶⁷ Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková dne 13. ledna 2023.

¹⁶⁸ Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

¹⁶⁹ Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 14. září 2022.

Hubingera střídání pracovních míst, Olša odešel do Polska – nastartovali tito dva narátoři s přispěním jazykové erudice, štěstí i kontaktů diplomatickou kariéru.

„Společnost je úplně jiná, jednoduchá a spjatá s přírodou“¹⁷⁰

Úplně jiné rozhovory proběhly se Soegengem Soejonem, který působil na oboru indonesistika jako lektor konverzace, a vytanulo z nich úplně jiné interpretačně silné téma. V teoreticko-metodologické části jsem psala o tom, že se domnívám, že jeho promluvy obecného charakteru: o životě, o vztahu k přírodě atd. mají být pro mě radami do života, protože mě narátor chápe jako osobu blízkou, jako „vnučku“. Nechci tuto skutečnost zcela negovat, pouze bych ráda nastínila jiný interpretační pohled.

Americký politolog a indonesista Benedict Anderson (1936–2015) v kapitole *A Time of Darkness and a Time of Lights: Transposition in Early Indonesian Nationalist Thought* zmiňuje pozoruhodný fakt, předkládá ho v souvislosti s žánrem biografie a zejména autobiografie v Indonésii.

A sice, že „vědomí vlastního já je spjaté s kosmickým pohledem na přírodu. Takový pohled jen stěží připouští význam individuální zkušenosti.“¹⁷¹ Ačkoliv narátor v českém prostředí žije již více než půl století, je možné, že má stále bytostně odlišnou představu o tom, co je životním příběhem a co je vhodné či žádoucí k vyprávění, a tato představa je daná zcela odlišným kulturně-historickým zázemím.

Ovšem není možné se domnívat, že by ono sepjetí osobního životního příběhu s přírodou bylo typické pro Indonésany bez výjimky, takovýmto způsobem nelze generalizovat. Spíše si myslím, že se jedná o generační rys, a že u Soejona můžeme sledovat reziduum myšlení mystické javánské na přírodu navázané společnosti, což u mladších ročníků, domnívám se, přítomno spíše nebude.

---

¹⁷⁰ Rozhovor se Soegengem Soejonem vedla Kateřina Sládková dne 1. listopadu 2022.

¹⁷¹ ANDERSON, Benedict, REID, Anthony, MARR, David (ed.) *Perceptions of the Past in Southeast Asia*. Kuala Lumpur, Hongkong: Heinemann, 1979, s. 223–245.

Závěr

Na tomto místě bych ráda citovala a parafrázovala doyena české indonesistiky Jaroslava Olšu, který v nekrologu dalšího velikána, Miroslava Oplta, poznamenal: „*Je zajímavé, jak hluboko pronikly do českého povědomí představy o tom, že jsou jazyky „velké“ a „malé“, a že mezi ty „malé“ patří například indonéština.*“¹⁷² Jeho slova bych doplnila tak, že do českého povědomí pronikly také představy o tom, že existují „velké“ a „malé“ obory, a že mezi ty „malé“ patří paradoxně právě indonesistika, obor studující čtvrtou nejlidnatější zemi světa.

Jedním z mých hlavních cílů bylo poukázat na skutečnost, že lidé, kteří stáli za „malým“ oborem, vykonali spoustu záslužné práce, seznamovali širší veřejnost s regionem jihovýchodní Asie, připravili studijní pomůcky a slovníky, bez kterých by další studium bylo jen těžko představitelné.

První stěžejní částí práce je kapitola *Počátky československé indonesistiky*, ve které se snažím „zrekonstruovat“ příběh oboru až do první poloviny 70. let. Tato kapitola je vůbec prvním celistvějším textem, který se věnuje historii pražské indonesistiky. Zde píší s jistou samozřejmostí například o Evě Vaníčkové a Gabrielu Altmannovi, chci ale podotknout, že před zahájením archivního výzkumu pro mě tato jména známá příliš nebyla a netušila jsem o jejich vkladu do indonesistických studií. Dovolím si naznačit, že tyto pozapomenuté osobnosti touto prací objevují nejen pro sebe, ale také pro většinu současných indonesistů.

Udržení kontinuity, to pro indonesistiku představovalo historicky a představuje i v dnešní době jednu z největších výzev. Tuto práci dopisuji v době, kdy je jasné, že v akademickém roce 2024/2025 se obor na FF UK neotevře a není zřejmé, kdy ho bude opět možné studovat.

V období tzv. normalizace nebylo možné zabývat se indonesistikou na univerzitní půdě, tento výzkum nepřináší uspokojivou odpověď na otázku, zda toto narušení kontinuity souviselo s tím, že v 70. letech došlo o citelné redukci československo-indonéských vztahů, či zda silnějším faktorem bylo to, že v období tzv. normalizace bylo orientalistické bádání celkově velmi svázáno.

Přikláním se k tomu, že za tím pravděpodobně stály obě skutečnosti, ovšem není možné zcela opominout ani lidský faktor, Eva Vaníčková se rozhodla emigrovat, Miroslav Oplt

---

¹⁷² OLŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Miroslava Oplta. *Nový Orient*, 1999, roč. 54, č. 7, s. 273–274.

pokračoval v jiné kariéře. Pražská indonesistika tak byla od 70. let tvořena prakticky pouze Rudolfem Mrázkem v OÚ ČSAV a Zoricou Dubovskou ve Státní jazykové škole.

Setkání s Dubovskou, Vaníčkovou a Opltem jsem již bohužel nestihla realizovat, ovšem v případech žijících pamětníků jsem společně s nimi tvořila historický pramen, orálně-historický rozhovor. Dle mého názoru, hlavní přínos této práce tkví v tom, že se povedlo realizovat záchranný výzkum. Jsem nesmírně vděčná, že jsem stihla pohovořit s Jaroslavem Olšou, myslím, že kdyby nebylo diplomové práce, setkání a rozhovor bych dále odkládala, až by bylo příliš pozdě, Jaroslav Olša zemřel v březnu loňského roku.

Na počátku výzkumu jsem si stanovila jako jednu z otázek, **kdo byly zakládající osobnosti československé indonesistiky**. Vnímám to tak, že mezi ně patřila a patří všechna ta velká jména, která jsem již zmínila v tomto závěru, ale rovněž mezi ně řadím další studenty před listopadem 1989, ačkoliv se někteří z nich dnes jako indonesisti nechápou a nenazvali by se tak. Když bych měla možnost položit si otázku znovu, zněla by spíše **kdo byli a jsou ti, kteří studovali indonesistiku**. Tento výzkum totiž ukázal, že narátoři téma indonesistika příliš neakcentují.

V interpretační části se snažím nabídnout odpověď na otázku, proč se indonesisté zabývali ve středoevropském prostředí tak atypickým oborem. Rozhovory odhalily individuální cesty k oboru a také slovy předního orálního historika Portelliho: neznámá fakta o věcech známých.¹⁷³ Na počátku zájmu budoucí první generace indonesistů mohlo být snění o dalekých krajích a až později získal jejich koníček institucionální podobu.

U dvojice studentů, která se chystala ke studiu v roce 1968, vidím jiný druh primární motivace, ten motiv nazývám „druhá možnost, ale také jako záchrana“. Ovšem důvodů mohlo být více, jak ostatně naznačuji v případě Václava Hubingera v pododdílu týkajícího se rodinného zázemí.

V interpretační části dále nacházím odpověď na otázku, zda a jak studium indonesistiky předurčilo kariéry před rokem 1989 a po něm. Některým prvním indonesistům, kupříkladu Zorice Dubovské, se v 50. letech, v době intenzivních československo-indonéských vztahů, díky jazykové erudici otevřel prostor k působení v Indonésii. Naopak lidé, kteří obor dokončili v 70. letech, již během studia pocítovali, že to po dokončení školy nebudou mít kariéře

---

¹⁷³ PORTELLI, Alessandro. What Makes Oral History Different, s. 63–74. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.). *The Oral History Reader*. New York: Routledge, 2006.

jednoduché. Hlavní roli zde samozřejmě nemusely sehrávat stagnující československo-indonéské vztahy, ale také například rodinný původ. Když ovšem došlo k celospolečenským změnám po listopadu 1989, znalost indonéštiny v kombinaci s dalšími faktory dopomohla některým indonesistům ke vstupu do diplomacie.

Uvědomuji si, že tato práce je na některých místech neúplná a fragmentární, otázkou zůstává, zda se při dalším ohledání povede bílá místa zacelit. O mnoho více rozhovorů již není možné pořídit. Domnívám se také, že více archivního materiálu přímo k indonesistice, než bylo prostudováno, neexistuje.

Cílem práce bylo zpracovat „příběh jednoho oboru“, ovšem zároveň to přineslo specifickou sondu do československo-indonéských vztahů. Výzkum by bylo možné do budoucna rozšířit následujícím směrem: zpracovat příběhy jiných jednotlivců, potažmo celých „skupin“, jejichž život byl s Indonésií také spjat, v souostroví působili například technici či přírodovědci.

Další zamyšlení nad tématem ukazuje, a ještě pravděpodobně ukáže, že je nezbytné více ohledat dobový politicko-spoločenský kontext československo-indonéských vztahů a zabývat se například zmiňovaným konceptem New Cold War History. A ptát se například po tom, jak Československo a působení Čechů a Slováků v Indonésii v 50. a 60. letech minulého století vnímali sami Indonésané.

Co se dále nabízí, je, vzdálit se od tematického výzkumu a koncentrovat se na jednu konkrétní osobnost a zpracovat její biografii. Nahrát rozhovory s potomky, známými a spolupracovníky, věnovat se rodinnému původu a zázemí a popsat i jejich jinou činnost, než byla indonesistická bádání.

Zdroje

Archiv

Archiv bezpečnostních složek, Svazky tajných spolupracovníků, arch. č. TS-670854 MV.

Archiv Univerzity Karlovy (dále: AUK), seznamy přednášek UK 50.–70. léta 20. století.

AUK, fond FF UK, zaměstnanecký spis, N. 2, Dubovská

AUK, fond Katolická teologická fakulta, nezpracován, Kotalík – zaměstnanecký spis.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR (dále: MÚA, A AV ČR), fond Orientální ústav ČSAV, k. 11, inv. č. 39, například Výhledový plán vědecké práce na období 1955–1960 z roku 1953.

MÚA, A AV ČR, fond Orientální ústav ČSAV, k. 36, i. č. 196, Spolupráce s jednotlivými státy, Indonésie, 1955–1965, dopis E. Vaníčkové z března 1962 adresovaný ředitelství OÚ.

MÚA, A AV ČR, fond Zahraniční odbor Úřadu presidia ČSAV 1960–1964, inv. č. 456.

Rozhovory

Rozhovor se Zoricou Dubovskou pro projekt Paměti národa Příběhy 20. století vedla Magdaléna Sadravetzová dne 20. listopadu 2015. Pro přihlášené uživatele je rozhovor v plné délce přístupný viz: <https://www.pametnaroda.cz/cs/dubovska-roz-horackova-zorica-1926>

Rozhovory se Soengengem Soejonem vedla Kateřina Sládková ve dnech 1. a 16. listopadu 2022.

Rozhovor s Václavem Hubingerem vedla Kateřina Sládková ve dnech 13. ledna 2023 a 21. března 2023.

Rozhovor s Jiřím Polišenským vedla Kateřina Sládková dne 10. března 2023.

Rozhovor s Jaroslavem Olšou vedla Kateřina Sládková dne 13. září 2022.

Výběr z knih, článků a překladů v této práci zmiňovaných indonesistů

DUBOVSKÁ, Zorica. *Buku Batjaan Indonesia: indonéská čítanka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.

DUBOVSKÁ, Zorica. *Veselé a strašidelné povídky z Jávy*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2020.

- DUBOVSKÁ, Zorica. *Bajky a pověsti Indonésie*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2017.
- DUBOVSKÁ, Zorica. *Indonéské lidové pohádky*. Praha: Odeon, 1966.
- DUBOVSKÁ, Zorica. *Indonéština*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1998.
- DUBOVSKÁ, Zorica. *Úvod do javánštiny*. Malé učebnice nového Orientu. Praha: Academia, 1975.
- KANWA, Empu. *Ardžunova svatba*. Překlad Zorica Dubovská. Přebásnil Petr Komers. Praha: Karolinum, 2016.
- HUBINGER, Václav, HONZÁK, František, POLIŠENSKÝ, Jiří. *Národy celého světa*. Malé encyklopedie. Praha: Mladá fronta, 1985.
- HUBINGER, Václav. Britská koloniální expanze na Sumatře 1685–1824. *Nový Orient*, 1978, roč. 33, č. 1, s. 19–21.
- HUBINGER, Václav. *Diplomatické theatrum mundi*. Praha: Epoque, 2017.
- HUBINGER, Václav. *Encyklopedie diplomacie*. Praha: Libri, 2006.
- HUBINGER, Václav. *Lidojedství*. Praha: Public History, 1996.
- MRÁZEK, Rudolf. *Ho Či Min*. Praha: Horizont, 1983.
- MRÁZEK, Rudolf. *Jihovýchodní Asie ve světové politice: 1900–1975*. Praha: Svoboda, 1980.
- MRÁZEK, Rudolf: „Wayang: chvála stínu“. *Nový Orient*, 1989, roč. 35, č. 10, s. 311–314.
- MRÁZEK, Rudolf: Javánské motivy v životě a díle Konstantina Biebla. *Nový Orient*, 1979, roč. 34, č. 6, s. 175–180, č. 7, s. 209–213, č. 8, s. 238–242.
- OLŠA, Jaroslav (ed.). *Tygr! Tygr!: Moderní povídky z Indonésie*. Praha: Gutenberg, 2007.
- OLŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Miroslava Oplta. *Nový Orient*, 1999, roč. 54, č. 7, s. 273–274.

OLŠA, Jaroslav. *Indonésko-český slovník: Kamus Indonesia-Ceko*. Voznice: Leda, 2010.

OPLT, Miroslav (ed.). *Asian and African studies in Czechoslovakia*. Moscow: „Nauka“ Publishing House, Central Department of Oriental Literature, 1967, s. 71.

OPLT, Miroslav. *Bahasa Indonésia = Učebnice indonéštiny = Indonesian language*. 1. vyd. Praha: SPN, 1960. (Druhé vydání 1966.)

OPLT, Miroslav. *Hledání Indonésie*. Praha: Panorama, 1989.

OPLT, Miroslav. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985.

BOESJE, Motinggo: Zbraň. *Nový Orient*, 1963, roč. 18, č. 1, s. 4–5. Překlad Eva Vaníčková.

DAJOH, M. R.: *Čarovný pták*. Praha: SNDK, 1965. Překlad Eva Vaníčková.

SOETRISNO, Imam: Nový rok. *Nový Orient*, 1966, roč. 21, č. 1, s. 28. Překlad Eva Vaníčková.

Šakal a opice. Bajky z Minahasy. *Nový Orient*, 1961, roč. 16, č. 9, s. 203. Překlad Eva Vaníčková.

TRISNOJUWONO: V jídelním voze. Nepochopení. *Nový Orient*, 1965, roč. 20, č. 9, v příloze s. 1–4. Překlad Eva Vaníčková.

VANIČKOVÁ, Eva. *Pardál za úplňku a jiné povídky*. Pathway Publishing, 2014.

VANIČKOVÁ, Eva: A Study of the Javanese Ketoprak. *Archiv orientální*, 1965, roč. 33, č. 3, s. 397–450.

ZBOŘIL, Zdeněk. *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*. Dějiny států. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 5–7.

Další literatura

ABRAMS, Lynn. *Oral History Theory*. Londýn: Routledge, 2016, s. 5.

ANDREEV, Sergey et al.: Gabriel Altmann (1931–2020). *Glottometrics*, 2021, s. 4–8. Nekrolog Gabriela Altmanna obsahující biografické údaje a také bibliografii jeho lingvistických děl.

BIEBL, Konstantin. *S lodí, jež dováží čaj a kávu*. Praha: Jan Fromek, 1928.

BUJÁREK, Vojtěch. *Indologie v Československu v letech 1945–1968*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2021.

CICVÁREK, Rudolf. *Holandská Východní Indie*. Praha: Unie, 1929, s. 9.

ČERNÁ, Marie a kol. *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí: Československo 1948–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012.

DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL. *Dějiny Indonésie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

DURDÍK, Pavel. *Pět let na Sumatře: Vypravování vojenského lékaře*. Praha: F. Bačkovský, 1893.

FAUCONNIER, Henri. *Malajsko*. Praha: Spolek výtvarných umělců Mánes, 1931.

FIŠER, Ivo, KRÁL, Oldřich et al. *Z dějin literatur Asie a Afriky*. V., (Literatury jihovýchodní Asie a Indie). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.

FRANC, Martin. *Habitus českých vědců 1918–1968: příklad dvou generací*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021, s. 107–118.

GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. Praha: Slovart, 2006, s. 30.

GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000

HAVRÁNEK, Jan, POUSTA, Zdeněk. *Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990*. IV. svazek, období 1918–1990. Praha: Karolinum, 1998, s. 446.

HLAVÁČEK, Jiří. Kolektivní paměť a orální historie ve výzkumu soudobých dějin. *Memo*. 2012, č. 2, s. 8.

HLAVÁČEK, Jiří. *Promarněné naděje? Praktické a etické problémy orálně-historického výzkumu tzv. intelektuálních elit*. In: Mücke, Pavel – Brychta, Martin (eds.). *Na hranici mezi*

minulostí a přítomností: současné perspektivy orální historie. Praha – Ostrava: Česká asociace orální historie – Ostravská univerzita, 2016, 109–122.

HOLEČKOVÁ, Marta Edith. "Sukarno's students" in Czechoslovakia. A brief contribution to Czechoslovak– Indonesian relations in the 1950s and the 1960s. *Securitas imperii*, 2021, sv. 39, s. 95–109.

HOLEČKOVÁ, Marta Edith. *Univerzita 17. listopadu a její místo v československém vzdělávacím systému a společnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2018.

CHALOUPKA, David, JIROUŠKOVÁ, Jana, *Nový Orient: článková bibliografie*. Roč. 1.– 50. (1945/46–1995). Praha: Akademie věd České republiky, Orientální ústav, 1998.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al. *Alois Musil a počátky Orientálního ústavu v korespondenci „otců zakladatelů“*. Korespondence Aloise Musila, I. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2019.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla et al. *Českoslovenští vědci v Orientu*. Praha: Scriptorium, 2012–2013. 2 sv.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla, JŮN, Libor, ed. *Československo v Orientu, Orient v Československu 1918–1938*. [Praha]: Masarykův ústav a Archiv ČR, 2022.

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. „Naprosto se nedomnívejte, že je Orientální ústav ohrožen“: Alois Musil, Lubor Niederle a založení Orientálního ústavu. *Nový Orient*, 2015, č. 4, s. 30–34.

KOURA, Jan, PEŠTA, Mikuláš. Československo a studená válka v Africe. *Paměť a dějiny*, 2020, č. 3, s. 3–13.

KRUPA, Viktor, Josef OPATRŇÝ a Josef KOLMAŠ, FILIPSKÝ, Jan, ed. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999.

KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: Oikoymenth, 1997, s. 174.

LEMMEN, Sarah. *Tschechen auf Reisen: Repräsentationen der außereuropäischen Welt und nationale Identität in Ostmitteleuropa 1890–1938*. Köln: Böhlau, 2018.

LOMOVÁ, Olga et al. *Ex Oriente lux: Rudolf Dvořák (1860–1920)*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 2020.

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a OLŠA, Jaroslav (ed.). *Han Hŭng-su – otec československé koreanistiky: korejský historik ve střední Evropě třicátých a čtyřicátých let*. Praha: Nová vlna, 2013.

MÁDLOVÁ, Vlasta. *Jaroslav Průšek (1906–1980): prameny k životu a dílu zakladatele pražské sinologické školy*. Práce z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2011.

MÜCKE, Pavel. Mezi metodou a oborem. Orální historie a bádání o soudobých dějinách. *Illuminace*, 2008, č. 1, s. 188–191.

NOVOTNÝ, Vojtěch. *Katolická teologická fakulta 1939–1990: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. Jak Češi poznávali arabský svět: cestování, věda a inspirace. *Dějiny a současnost*. 2022, roč. 44, č.1, s. 39–43.

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989*. Díl IV., 1961–1989. Praha: Themis, 2002, s. 177–180.

PAVLÍČEK, Tomáš W. Rozhovor s prof. Jaroslavem Kurzweilem. *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, 2020, č. 2, s. 90–117.

PETRŮ, Tomáš. Lehce záhadný Harry J. Benda: k 95. výročí narození legendy světové indonesistiky. *Nový Orient*, 2014, roč. 69, č. 4, s. 58–64.

PORTELLI, Allesandro. *What Makes Oral History Different*, s. 63–74. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.). *The Oral History Reader*. New York: Routledge, 2006.

PRŮŠEK, Jaroslav et al. *Slovník spisovatelů. Asie a Afrika*. Praha: Odeon, 1967. 2 sv. Kapitola o literatuře jihovýchodní Asie se nachází v prvním svazku.

PULTR, Alois. Orientální jazyk snadno a rychle. *Nový Orient*, 1945/1946, roč. 1, č. 2, s. 7–8.

PULTR, Alois. Škola Orientálních jazyků. *Nový Orient*, 1945, roč. 1, č. 1, s. 28.

RATAJ, Jan. *KSČ a Československo I. (1945–1960)*. Praha: Oeconomica, 2003, s. 176.

Seznam přednášek na Palackého universitě v Olomouci v akademickém roce 1949–1950. Olomouc: Palackého universita, 1949, s. 102.

SCHINDLER-WISTEN, Petra. *Dynamika orálněhistorického výzkumu: narátor a tazatel jako dva hráči s vlastními trumfy*. In: Mücke, Pavel – Brychta, Martin (eds.). *Na hranici mezi minulostí a přítomností: současné perspektivy orální historie*. Praha – Ostrava: Česká asociace orální historie – Ostravská univerzita, 2016, s. 100.

SLÁDKOVÁ, Kateřina. *Za mnohé může pan Miroslav Oplt*. *Plav*, 2023, roč. 18, č. 3, s. 2–3.

SLÁDKOVÁ, Kateřina. *Československo a Indonésie v éře prezidenta Sukarna*. Bakalářská práce, vedoucí Petrů, Tomáš. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav asijských studií, 2021.

STORCHOVÁ, Lucie a kol.. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2014, s. 15–20 (heslo Pramen, které zpracovali Jan Horský a Karel Šima).

SUKARNO. *Indonésie žaluje*. Praha: Orbis, 1959.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila. *Orální historie a paměťová studia: diverzita, či konvergence?*. *Theatrum historiae*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, č. 14, s. 69–78.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a Irena SOBOTKOVÁ. *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění*. Praha: Triton, 2018, s. 108–122.

THIELE, Vladimír. *Skizzák*. *Nový Orient*, 1947, roč. 2, č. 2–3, s. 30–32.

THOMSON, Alistair – FREUND, Alexander (eds.). *Oral History and Photography*. Palgrave MacMillan, 2011.

UHLÍŘOVÁ, Ludmila. *Sedmdesátiny Gabriela Altmanna*. *Slovo a Slovesnost*, 2001, roč. 62, č. 4, s. 318–319.

VANĚK, M., KRÁTKÁ, L., WOHLMUTH MARKUPOVÁ, J. *Metodika pro realizaci orálněhistorického výzkumu v prostředí výzkumných ústavů, vědeckých pracovišť a „intelektuálních elit“*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., 2017. Certifikovaná metodika TACR/94798-23/2015.

VANĚK, Miroslav a MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2015, s. 36–40.

VAVŘÍNEK, Filip. *Portugalistika na FF UK: vznik a dějiny oboru*. Bakalářská práce, vedoucí Grauová, Šárka. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, 2016, s.7–8.

VELHARTICKÁ, Šárka, ed. *100 let české staroorientalistiky: české klínopisné bádání, předovýchodní archeologie a spřízněné obory v dokumentech*. Praha: Libri, 2021.

VELHARTICKÁ, Šárka. *Bedřich Hrozný: texty a přednášky: archeologické expedice a lingvistické objevy předního českého orientalisty*. Historie. Praha: Academia, 2022.

VELHARTICKÁ, Šárka. *Justin Václav Prášek a Bedřich Hrozný: počátky české staroorientalistiky a klínopisného bádání*. Praha: Academia, 2019.

VOLNÁ, Katka et al. *Prověřená fakulta: KSC na Filozofické fakultě UK v letech 1969–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009.

VOTRUBEC, Ctibor. *Indonéska republika*. Praha: Svoboda, 1985, s. 234.

WINKELHÖFEROVÁ, Vlasta. *Slovník japonské literatury*. Praha: Libri, 2008.

YOW, Valerie. „Do I like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vice-Versa. *The Oral History Review*, 1997, č. 1, s. 55–79.

YOW, Valerie. *Analysis and Interpretation: what to do with your data*. In: Yow, Valerie. *Recording Oral History: A Guide for the Humanities and Social Sciences*. Altamira Press, 2005, s. 282–308.

ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007.

ZÍDEK, Petr. Vývoz zbraní z Československa do zemí třetího světa v letech 1948–1962. *Historie a vojenství*. 2002, ročník 51, číslo 3, s. 548–551.

ZÍDEK, Petr. *Československo a francouzská Afrika 1948–68*. Praha: Libri, 2006.

ZÍDEK, Petr. *Češi v srdci temnoty: sedmadvacet historických reportáží o prvním čtvrtstoletí komunistů*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 263–273.

[Internetové zdroje](#)

BARTOŠEK, Jaroslav. Výstavba českých cukrovarů ve světě v druhé polovině dvacátého století: Jak jsem ji viděl a prožil jako přímý účastník. *Prameny a studie* [online], 2011, (47),

s. 661 [cit. 2023-11-24]. Dostupné

z: https://www.nzm.cz/file/c0bfbff7c23f482d34cf6de01ad50d7b/1313/pas_47o.pdf

Dějiny koreanistiky [online] [cit. 2024-10-4]. Dostupné z: http://korea.ff.cuni.cz/system/files/dejiny_koreanistiky.pdf.

Jaroslav Olša. [online] [cit. 2024-5-20] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_Ol%C5%A1a

JOSSELSON, Ruthellen. *On Writing Other People's Lives: Self-Analytic Reflections of a Narrative Researcher*, s. 60–71. In: Josselson, Ruthellen (eds.). *Ethics and process in the narrative study of lives*. New York: Sage Publications, 1996. DOI: [10.4135/9781483345451.n5](https://doi.org/10.4135/9781483345451.n5)

JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. *The Origins of the Czechoslovak Oriental Languages School: The Oriental Institute in Prague during the Second World War*. Central Europe [online]. [cit. 2024-4-4]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14790963.2020.1897394>

Online slovník českých knihovníků, heslo Jiří Polišenský [online]. [cit. 2024-4-4] Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/publ/sck/00000/06/000000680.htm>

PAVLOVIČ, Milan. *Překlady, adaptace a ohlasy indonéské literatury*. [online]. Dostupné z: <https://www.svetovka.cz/2024/06/06-2024-bibliografie/> [cit. 2024-06-24].

PETRŮ, Tomáš. Zorica Marta Dubovská (1926–2021) – spoluzakladatelka české indonesistiky. Dostupné z: <https://www.newmonsoon.eu/cs/aktuality/Zorica-Marta-Dubovska-1926-2021-spoluzakladatelka-ceske-indonesistiky/>.

POKORNÝ, Ondřej. Opustila nás zakladatelka české indonesistiky Zorica Marta Dubovská. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2021/12/opustila-nas-zakladatelka-ceske-indonesistiky-zorica-marta-dubovska/>

Rozhovor se Zdeňkem Štiplem [online]. [cit. 2023-12-11] Dostupné z: <https://steppinintoasia.podbean.com/e/deeptalk-02-zdenek-stipl/>

SLÁDKOVÁ, Kateřina. *Odešla další výrazná osobnost české indonesistiky. Vzpomínka na Jaroslava Olšu.* [online]. [cit. 2024-03-15]. dostupné z: <http://www.newmonsoon.eu/cs/aktuality/Odesla-dalsi-vyrazna-osobnost-ceske-indonesistiky.-Vzpominka-na-Jaroslava-Olsu-1938-2023/>

THOMSON, Alistair. Four Paradigm Transformations in Oral History. *The Oral History Review*. 2007, č. 1, s. 50–70. DOI: [10.1525/ohr.2007.34.1.49](https://doi.org/10.1525/ohr.2007.34.1.49)

Ústav asijských studií FF UK, indonesistika. [online] Dostupné z: <https://uas.ff.cuni.cz/ustav/indonesistika/>. [cit. 2024-4-5].